دبوسنيا او هرزوګووياناهيواد

ژباړه او ترتيب : محمد بشير مدني

کال ۱۴۴۶ هـ ق

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوعاتو فهرست

موضوعاتو فهرست ..... ج

سريزه ۱

دبوسنيا او هرزيګوينا عمومي معلومات : ۳

د بوسنيا او هرزيګوينا ښايسته او دليدلو وړ منظرې : ٦

د بوسنيا او هرزيګوينا معاصر تاريخ : ۱٦

د روژې په مياشت کې د ملت فتوحات او برياوې ... د بوسنيا او هرزيګوينا فتحه: ۱۹

بوسنيا او هرزوګوينا ته په پټلسنه پيړۍ کې اسلام داخل شو : ۲۱

په بوسنيا او هرزيګوينا کې نازکه سوله: ۲۱

په بوسنيا او هرزوګوينا کې اسلامي بيداری: ۲۱

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې د اخوان المسلمين اوسني فعاليتونهAKOS - ؟ : ۲۹

اسلام کله بوسنيا او هرزيګوينا ته داخل شو؟ ۳۳

په بوسنيا او هرزيګوينا کې داسلام او مسلمانانو معاصر تاريخ: ۳٤

-د اروپايي يهودانو او اروپايي مسلمانانو ۳٦

د بوسنيا او هرزيګوين مسلمانانو اوسنی حالت جوړول : ۳۷

-د اسلامي ډلې د رول بيا فعالول : ٤۰

-د نړۍ راتلونکي ننګونې : ٤۳

په بوسنيا او هرزه کووينا کی د ۲۰۰۰ ميلای کال مهمې پيښې (د مسلمانانو دردونه او اميدونه) :.... ٤٥

-د مقاومت فيلسوف... ..... ٤۸

پايله ٥۸

د منابعو فهرست ٥۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على حبيبنا و شفيعنا و مولانا محمد وعلى آله وصحبه ومن تبعهم باحسان الى يوم الدين !

اما بعد : دبوسنيا او هرزوګوينا د مسلمانانو په اړه مې په (۲۰۰۱ ميلادی کال د اګست مياشتې ويشتمه نيټه پرلپسې ګنه ۱٤۹٤ ،پ‌ن‌ځ‌م کال ۲۳۷ ګنه ، سه شنبه ۱۴۲۲ هـ ق جمادی الثانی مياشت او د۱۳۸۰ هـ ش کال زمري مياشتې ۳۰ مه) کې مې يومضمون د هجرت په ديارکې ، کله چې د پاکستان د پيښور په جلوزو کمپ کې اوسيدم په سهار اخبارکې د مظلومو مسلمانانو په هکله يوه مقاله مې دعربي څخه د : دمسلمانانو دردونه او اميدونه ،ترعنوان لاندې وژباړله چې په هغه کې دبوسنيا او هرزوګوينا کې د ۲۰۰۰ ميلادی مهمې پيښې وې او دادي ۲۴ کاله وروسته پدې وتوانيدلم چې نورمعلومات ورته اضافه او د کتاب په شکل يې ترتيب ترڅو ګرانو لوستونکو ته يې وړاندې کړم .

داچې د بوسنيا او هرزوګوينا هيواد زمور د کړيدلي هيواد او په اوس وخت د فلسطين په ځانګړي ډول د غزې د وړو او دردېدلي هيواد په خير يې د کفارو له لوري ډير تکليفونه او ستونزې ګالل دي ، په پنځلسمه ميلادي پيړۍ کې د عثماني اسلامي امپراطورۍ کې خيل فوجونه د اسلام د مبارک دين د رنړاګانو سره يو ځای دغه هيواد ته راغلل د رمضان په مياشت کې سلطان مراد عثماني د ٦۰ زره عسکرو سره چې په مقابل کې يې ۲ لکه عسکر وه په ډيره ميړانه وجنګيده چې په پای کې ديو صربی عسکر په ګوزار سره په شهادت ورسيد .

بيا دپخوانۍ کمونستې يوګوسولاويا څخه دآزادی په هيله ددې هيواد لومړني مسلمان جمهور رئيس علی عزت بيګو فتتش په پنځه کاله زندان محکوم شو .

بيا په ۱۹۹۲ ميلادي کال کې کله چې د صربيانو او ټولې کفري نړۍ يرغل په مظلومو بوسنيايانو پيل شو په لکونو مسلمانان په شهادت ورسيدل - دنسل وژنې جګړې په جريان کې، لسګونه زره بوسنيايان ووژل شول، سلګونه زره له خپلو ځمکو څخه بې ځايه شول، او په لسګونو زره ميرمنو جنسي تيری وشول. يوازې د سربرينيکا په قتل عام کې، ۸,۰۰۰ بوسنيايان د بوسنيا صربانو لخوا ووژل شول او په ډله ايزو قبرونو کې ښخ شول..

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بوسنيا کې د نسل وژنې د بندولو لپاره نړيوال اقدام د جګړې له پيل څخه نړدې خلور کاله وروسته پيل شو. په دې ټوله موده کې، بوسنيايان محاصره شوي وو او د ځان د دفاع لپاره له وسلو څخه محروم وو ځکه چې نړيوال بنديز چې د درنو وسلو لرونکي صربانو په ګټه و. بيا هم، سارايوو وکولی شول چې د عصري تاريخ ترټولو اوږده محاصره برداشت کړي.

نو ماهم دغه څو ټکي ددی هيواد په هکله راټول کړې ترڅو زمونږ ګران لوستونکي يی په اړه معلومات حاصل کړي اوهغه دادي : دبوسنيا او هرزيګوينا عمومي معلومات ، داهيوادبو ښايسته او دليدلو وړ منظرې لري، معاصر تاريخ يی ، د روژې په مياشت کې فتح شو او په پټځلسمه پيړۍ کې اسلام وردا خل شو ، بيانازکه سوله رامنځ ته شوه ، وروسته اسلامي بيداری او د اخوان المسلمين اوسني فعاليتونهپه بوسنيا او هرزيګوينا کې داسلام او مسلمانانو معاصر تاريخ،-د اروپايي يهودانو او اروپايي مسلمانانوترمنځ واټن ، د مسلمانانو اوسنی حالت جوړول ،د اسلامي ډلې د رول اوفعاليت دنړدې راتلونکي ننګونې : په بوسنيا او هرزه ګووينا کی د ۲۰۰۰ ميلای کال مهمي پيښې (د مسلمانانو دردونه او اميدونه)،د مقاومت فيلسوف... د عزت بيګوويچ لور د خپل پلار او د هغه د وروستي پيغام په اړه خبرې کوي .

داهغه څه دي چې ګرانو لوستونکوته مې د مختلفو منابعو څخه راټول او بيا مې په پښتو ژبه ژباړلي دي تر څو ګران وطنوال يې په لوستلو سره خپلې تندې ماتې او ماته الله جل جلاله اجر او ثواب راکړي .

په درنښت

محمد بشير مدني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبوسنيا او هرزيګوينا عمومي معلومات :

- د هيواد کوډ BA د ډايل کولو کوډ ۳۸۷ ، پلازمينه سرايوو.ده .

رسمي نوم: د بوسنيا او هرزوګوينا جمهوريت

لنډ نوم: بوسنيا او هرزوګوينا

پلازمېنه: سرايوو.

ژبه: بوسنيايي (رسمي)، کرويشيا (رسمي)، صربي (رسمي).

-د دې هيواد رسمي ژبې دي: بوسنيايي، کروشيايي او صربي.دي ، که څه هم مسلمانان په بوسنيا او هرزوګوينا کې اکثريت دي، خو د هيواد په اساسي قانون کې دا نه دي ويل شوي چې اسلام يې رسمي دين دی. پداسې حال کې چې د پيو مرکز ښيي چې په بوسنيا او هرزوګوينا کې د مسلمانانو سلنه د ټول نفوس ٤٦,٥٪ ده، عيسويان ٥١,٥٪، ورپسې غير مذهبي او ملحدين ٢,٤٪، او بيا نور مذهبونه دي، ډيرى سرچينې ښيي چې د مسلمانانو سلنه د ذکر شوي سلنې څخه ډيره ده، په لاندې ډول: ٥٠,٧٪ (د جګړې وروسته لومړی دولتي احصايې، ۲۰۱۳)، بيا ٥١٪ ته لوړه شوه، د عيسويانو لپاره د ٤٦٪ په پرتله (د بوسنيا او هرزوګوينا احصايې اداره، ۲۰۱٦)، او ٦١٪ ته رسيږي (په غير رسمي احصايو کې). [1]

سياسي نظام: فدرالي جمهوريت.

د خپلواکۍ نيټه/ملي ورځ: د مارچ لومړی، ۱۹۹۲ (د پ‌خوانۍ ی‌وګوس‌لاوی‌ا څخه د ج‌لا ک‌ی‌دو اعلان)

اسعار: بوسنيايي مارک .

-جغرافيه :

موقعيت: په سويلي اروپا کې موقعيت لري، شمال ته يې کروشيا، ختيځ ته يې سربيا، جنوب ته يې مونټينيګرو او لويديځ ته يې کروشيا او ادرياتيک سمندر موقعيت لري.

[1]-نبذة البيانات .

(c) ketabton.com: The Digital Library

-بوسنيا او هرزيګوينا د سويلي او سويل ختيځې اروپا يو هيواد دی چې د بالکان په مينځ کې موقعيت لري، او د هغو هيوادونو په مينځ کې دی چې پخوانۍ يوګوسلاويا يې جوړه کړې وه. -پلازمېنه او لوی ښار يې سرائيوو ده، او موستار د دې هيواد دوهم لوی ښار دی. بوسنيا او هرزوګوينا په دوو ادارو ويشل شوی دی : د سرېپسکا جمهوريت او د بوسنيا او هرزوګوينا فدراسيون. د بوسنيا او هرزوګوينا فدراسيون د هيواد د ټولې سيمې ٪۵۱ برخه پوښي، پداسې حال کې چې د سرېپسکا جمهوريت د هغې سيمې ٪۴۹ برخه پوښي.

مساحت: ۵۱،۱۹۷ مربع کيلومتره.

-د نړيوال بانک د ۲۰۱۶ کال د احصايو له مخې، بوسنيا او هرزيګوينا ۵۱،۲۱۰ مربع کيلومتره مساحت لري. [۲]

-بوسنيا او هرزوګوينا د ځمکې مساحت ۵۱،۱۲۹ کيلومتره مربع دی. دا په حقيقت کې په وچه کې راګير هيواد دی چې د اډرياتيک سمندر په غاړه يو تنګ ساحل لري، چې شاوخوا ۲۰ کيلومتره اوږد دی. د دې هيواد د ځمکې ترټولو مهمې ځانګړتياوې درې او غرونه دي چې لوړوالی يې ۲,۳۸۶ مترو ته رسيږي، او دا په عمده توګه غرنی دی. دا د خپل طبيعي چاپيريال، ځنګلونو او متنوع کلتوري ميراث له امله مشهور دی. په بوسنيا او هرزوګوينا کې درې اصلي توکميزې ډلې ژوند کوي: بوسنيايان (تر ټولو لويه ډله)، صربان او کروشيايان. برسېره پر دوی، نور قومي اقليتونه هم شتون لري: ترکان، پولنډيان، اوکراينيان، رومانيان او يهوديان.

-د نړيوال بانک د ۲۰۱۵ کال د احصايو له مخې د بوسنيا او هرزيګوينا نفوس ۳،۸۱۰،۴۱۶ دی. [۳]

-د دې هيواد موقعيت د عثماني لښکرو د اسلامي فتوحاتو په پلي کولو کې مهم رول ولوباوه، کوم چې د يوې اډې په توګه له هغې څخه تيريدل، بلغراد او حتی د ويانا ديوالونو ته ورسيدل. [۴]

طبيعي سرچينې: د ډبرو سکاره، معدنونه ، خټه، ګچ ، مالګه، شګه او لرګي .

اقليم: اوړی کې ګرم، ژمی کې سوړ .

[۲]- نبذة البيانات لملفات الدعوية لمؤسسات الإسلامية المواقع.

[۳]-همدغه منبع .

[۴]-بوابة البوسنة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نفوس :-شمېر: ۳،۸۷۱،۶۴۳ کسان (د ۲۰۱۴ کال د جولای شمېرنه) .

-د ودې کچه: منفي ٪۰,۱۱ (د ۲۰۱۴ کال اټکل)

-قومي وېش: ٪۴۸ بوسنيايي، ٪۳۷,۱ سربي، ٪۱۴,۳ کروات، ٪۰,۶ نور.

-مسلمانان د بوسنيا د نفوس يوه لويه سلنه جوړوي، د غير رسمي احصايو له مخې د ټول نفوس نږدې ٪۶۱، پداسې حال کې چې پاتې نفوس عيسوي سربان او کروشيايان دي.[۵]

-مذهب: ٪۴۰ مسلمانان، ٪۳۱ ارتودوکس عيسوي، ٪۱۵ کاتوليک عيسوي، ٪۱۴ نور.

-اقتصاد :

-ناخالص کورني توليد : ۱۸,۸۷ ملياردډالر.

-د سړي سر کلنی عايد: $۸,۳۰۰.

-د ودې کچه: ٪۰,۸

-د بې کاری کچه: ٪۴۴,۳

-د انفلاسيون کچه: ٪۰,۲

-بهرنی پور: ۱۱,۱۴ ملياردډالر.

-اصلي محصولات: فولاد، د ډبرو سکاره، د اوسپنې کان، سيسه، جست، منګنيز، باکسايټ، المونيم، د موټرو اسمبلی، ټوکر، غنم، جوار، ميوې.

د ۲۰۱۳ کال لپاره اقتصادي معلومات .[۶]

-نونن ورځ، دا هيواد د بشري پراختيا په برخه کې لوړ مقام لري، چې اقتصاد يې صنعتي او کرنيز سکتورونه لري، ورپسې ګرځندوی او خدمات راځي. دا هيواد د ټولنيز امنيت او روغتيا پاملرنې جامع سيستم وړاندې کوي، او همدارنګه وړيا لومړنی او ثانوي زده کړې هم وړاندې کوي. د سرايوو پوهنتون

[۵]-بوابة البوسنة .
[۶]- الجزيره چينل . ۲۰۱۴/۲/۱۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۴۰ لسيزه کې تاسيس شو. نن ورځ، بوسنيا او هرزيګوينا شاوخوا ۹۰ کالجونه او ۲۲ خصوصي پوهنتونونه لري. ډير پوهنتونونه په جګړه کې ويجاړ شول او وروسته بيا جوړ شول.

د بوسنيا او هرزيګوينا ښايسته او دليدلو وړ منظرې :

بوسنيا او هرزيګوينا حيرانونکې طبيعت لري او د عربي کورنيو لپاره مناسب ځای دی.

د بوسنيا او هرزيګوينا پلازمېنه سارايوو په ژمي کې په تازه واورې پوښل شوې ليدله کيږي،

بوسنيا يوازې د سياحت ځای نه دی، بلکې يو اسلامي تمدن او تاريخ دی .

۲۰۲۵/۳/۱ .

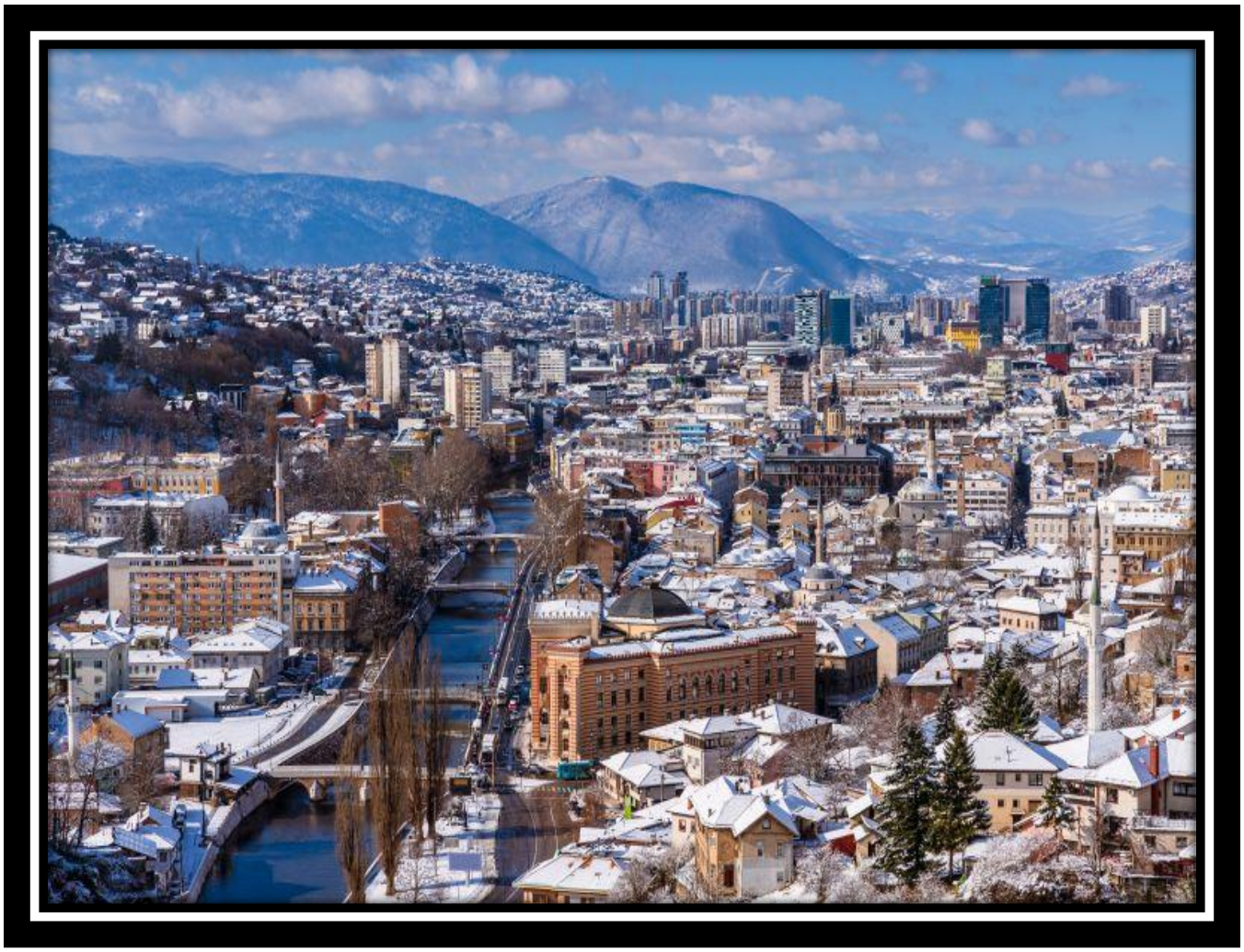

(c) ketabton.com: The Digital Library

-کله چې بوسنيا او هرزيګوينا ته ستاسو الوتنه درسره وي، تاسو به داسې احساس وکړئ لکه څنګه چې تاسو يوې نوې نړۍ ته ننوتلي ياست، چيرې چې زړه راښکونکې طبيعت د لرغوني تاريخ سره يوځای کيږي، او تاسو به ځان د اروپا په زړه کې د ختيځ اسلامي فضا په مينځ کې وموم چې تاسو ته به د آرامۍ احساس درکړي. بوسنيا يوازې د سياحت ځای نه دی، بلکې د اسلامي تمدن او تاريخ هيواد دی. دا تاسو ته هر هغه څه وړاندې کوي چې تاسو يې په اروپا کې خوب وينئ، له ښکلي طبيعت څخه تر پاکو ښارونو پورې، مګر پرته له ډير لګښتونو، دا د عربي کورنيو لپاره (ځکه هغوی داسې مصارف پوره کولی شي) يو مناسب ځای دی ..

-کله چې تاسو بوسنيا ته سفر کوئ، تاسو به ځانونه د داسې حيرانوونکي طبيعي ښکلا سره وموم، لکه شنه غرونه او پاک سيندونه چې په خپلو اوبو کې د لمر وړانګې منعکس کوي. په ښارونو کې د سياحت متنوع تجربه وموم، د سراجيوو د زړو کوڅو عثماني ميراث د بهاک او موستار طبيعي ښکلا وې سره يوځای کړئ.

-سره له دې چې يو بشپړ اروپايي هيواد دی، هلته د ژوند او ګرځندوی لګښتونه د مشهورو اروپايي ښارونو لکه پاريس يا ويانا په پرتله خورا ټيټ دي، تاسو ته فرصت درکوي چې د خپلې بودیجې له فشار پرته د اروپا له هر هغه څه څخه خوند واخلئ چې وړاندیز يې کوي.

<u>-دوه تاپې سره يوځای کړئ :</u>

-بوسنيا د عربي کورنيو دسياحت لپاره يو مشهور ځای دی، د اروپايي کلتور او اسلامي ميراث د ترکيب له امله. دا هيواد د حلال رستورانتونو او جوماتونو کور دی چې د مسلمانو سيلانيانو اړتياوې پوره کوي، ستاسو استوګنه آرامه او اسانه کوي. برسېره پردې، د بوسنيا خلک د خپلې ميلمه پالنې او اسلامي دودونو ته ددرناوي دسمبول په توګه پېژندل کيږي، چې د هر عربي ليدونکي لپاره يو آرام او دوستانه چاپيريال رامينځته کوي.

-د لرغوني معماری په شاليد کې، د سيبيلج فواره د بوسنيا په پلازمينه - سراجيوو کې د اسلامي هنر او دود جوهر څرګندوي.

-د سويټي سټيفن لرګين فواره د بوسنيا په پلازمينه کې د اسلامي معماری يوه مهمه ځانګړتيا ده (ګيټي).

<u>-عربان املاک اخلي :</u>

(c) ketabton.com: The Digital Library

-بوسنيا نه يوازې د سياحت ځای دی، بلکې د هغو عربانو لپاره هم يو مقناطيس ګرځيدلی چې غواړي دخپلو پيسو پانګونه وکړي. په هيواد کې د املاکو بيې د نورو اروپايي هيوادونو په پرتله د پام وړ ټيټې دي. په سارايوو يا موستار ښارونو کې يو کور يا اپارتمان د ۵۰،۰۰۰ يورو څخه پيل کيدونکو قيمتونو سره اخيستل کيدی شي. دا د هغو کسانو لپاره يو ښه فرصت دی چې په منظم ډول بوسنيا ته سفر کوي او غواړي د هوټلونو يا کرايه شوي اپارتمانونو لګښتونو پرته د پاتې کيدو لپاره ځای ولري.

-د بوسنيا او هرزيګوينا په سارايوو ښار کې د موټر چلولو په حال کې .

-د استوګنې مختلف انتخابونه :

-بوسنيا د هرچا د اړتياوو سره سم د استوګنې مختلف انتخابونه وړاندې کوي، له لوکس هوټلونو څخه تر آرامه سياحتي اپارتمانونو پورې چې د لويو کورنيو لپاره مناسب دي. د هرې شپې د $۵۰ څخه پيل کيدونکو نرخونو سره، تاسو کولی شئ آرامه استوګنځی ومومئ چې ستاسو د بودیجې سره سم وي. که تاسو د کورنۍ لپاره د پاتې کيدو ځای په لټه کې ياست، نو پراخه اپارتمانونه شتون لري چې د هرې شپې بيه يې له $۸۰ څخه پيل کيږي، چې دا د نورو اروپايي ښارونو هوټلونو په پرتله يو غوره انتخاب دی.

-د ترانسپورت اسانتيا:

په بوسنيا کې د ټکسي کرايه په هر کيلومتر کې له ۱،۵ يورو څخه پيل کيږي، او عامه ترانسپورت لکه بسونه او ټرامونه ارزانه دي، د ښارونو دننه د ټکټ بيه له ۱ يورو څخه زياته نه ده. که تاسو نوره ازادي غواړئ، تاسو کولی شئ د کورنۍ موټر کرايه کړئ چې د ۷ کسانو لپاره ځای ولري د ورځې د ۵۰ څخه تر ۱۰۰ يورو پورې، تاسو ته د بوسنيا د مختلفو ښارونو او د هغې د ښکلي طبيعي منظرو ترمنځ د سفر کولو لپاره آرامۍ او آزادي درکوي.

-د ليدلو لپاره غوره وختونه :

د دوبي په موسم کې سياحت: سږ کال په دوبي کې، هيواد د ساېسک او آرامۍ څخه ډک دنيايي جنت ته بدليږي. معتدله هوا دا د ښاري سفرونو او بهرنيو فعاليتونو لکه د سيند رافټينګ، أس سواری، او غرونو ته د تګ لپاره يو ښه ځای انتخابوي . طبيعي سيمې لکه د سټرباچکي بوک آبشارونه او د جاجسی جهيل په دوبي کې نور هم ښکلي کيږي، کله چې ليدونکي کولی شي د غرونو په لارو کې د لامبو وهلو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيدل سفر څخه خوند واخلي. برسېره پردې، د سارايوو او موستار په ځير ښارونه د کلتوري فعاليتونو څخه خوند اخيستلو او په ښکلي، لمرينه هوا کې د تاريخي اثارو ليدلو لپاره ځايونه دي.

-ټريبوينج ترټولو نږدې غر دی چې د کيبل موټر له لارې د ستاري ګراد (زاړه ښار) له زړه څخه، د بسټريک له ګاونډ څخه رسيدلی شي. د "سارايوو سړو" په نوم پيژندل کيږي.

-دلته ګرم ځايونه شتون لري چې ليدونکو ته يوه جادويی تجربه ورکوي چې د ژمي سپورت او رومانتيکه فضا سره يوځای کوي (ګيټي) .

-<u>د ژمي سياحت:</u> د دې فصل په رارسيدو سره، بوسنيا د ژمنيو سپورتونو مينه والو لپاره يو ځای ګرځي. جاهورينا او ماونټ بجيليشنيکا د سکي مينه والو لپاره د خورا مشهورو ځايونو څخه دي، چې غوره سکي منډې او په استثنايی ډول سړه ښه هوا وړاندې کوي. سربيره پردې، ليدونکي کولی شي په واورو پوښل شويو غرنيو سيمو کې د ګرځېدو څخه خوند واخلي، او د هغو ښارونو له لارې وګرځي چې د ژمي فعاليتونو لکه د کرسمس بازارونو کې د پيرودلو په ډکو ګرمو ځايونو بدليږي. په ژمي کې، بوسنيا ليدونکو ته يوه داسې تجربه وړاندې کوي چې د ژمي سپورت او رومانس په يوه ارامه فضا کې سره يوځای کوي.

-په لنډه توګه، که تاسو د دوبي له زړه راښکونکو فعاليتونو او حيرانوونکي طبيعت څخه خوند اخيستل غوره ګڼئ، يا د ژمي رخصتی د واورې سپورتونو او زړه راښکونکو منظرو څخه خوند اخيستلو کې تير کړئ، بوسنيا تاسو ته استثنايی تجربې وړاندې کوي چې په ورته قيمت کې يې بل چيرې موندل ګران دي.

<u>-تر ټولو مهم ښارونه او د سياحت فعاليتونه :</u>

-سارايوو: د بوسنيا او هرزيګوينا زړه او د بوسنيا او هرزيګوينا پلازمينه، يو ښار چې اروپا يې او عثماني اسلامي کلتورونو سره يوځای کوي. دلته ځينې فعاليتونه يا ځايونه دي چې تاسو يې پدې تاريخي ښار کې خوند اخيستلی شئ:

زوړ ښار (:(Baščaršijaد زوړ ښار په زړه پورې کوڅو کې وګرځئ، چيرې چې تاسو کولی شئ د ودانيو په شاوخوا کې دوديزو بازارونو ته لاړ شئ.

زوړ عثماني جومات وګورئ او د غازي حسين جومات ته لاړ شئ، کوم چې د ښار يو له پخوانيو جوماتونو څخه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د لاتيني پل: دا يو تاريخي پل دی چې د بوسنيا په تاريخ کې د ډيرو لويو پيښو شاهد دی او د تاريخي شخړو سمبول ګرځيدلی دی. تاسو به د دې پل په اړه ډېرې حيرانوونکې کيسې وموم.

سارايوو، بوسنيا او هرزيګوينا. د ۲۰۱۴ کال د فبروري په لومړۍ نيټه په سراجيوو کې د لاتيني پل، په ۱۹۱۴ کال کې د ارچدوک فرانز فرډيناند او د هغه د ميرمنې صوفيا د وژنې ځای. عکس د ويټوريانو راسټلي لخوا.

-د لاتيني پل د ډيرو لويو پيښو شاهد دی او د تاريخي شخړو سمبول ګرځيدلی دی (ګيټي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټريبيويک غره څوکه: د ټريبيويک غره سر ته د کيبل موټر سفر وکړئ، چيرې چې تاسو به د ښار او شاوخوا غرونو له حيرانونکي ليد څخه خوند واخلئ.

ټريبوينج (سربي سيريليک: Требевић) د بوسنيا او هرزيګوينا په مرکزي برخه کې يو غر دی چې د سارايوو او ختيځ سارايوو ښار په سيمو کې موقعيت لري، د جاهورينا غره سره پوله لري.

د ماونټ ټريبوينج څخه د بوسنيا د پلازمينې يوه منظره (شټرستاک) وګورئ .

د سيبينيکا موزيم: دا موزيم د هغو جګړو تاريخ بيانوي چې بوسنيا کې تيرې شوې دي ، په ځانګړې توګه د ۱۹۹۰ لسيزې جګړه، او د هغو ننګونو د پوهيدو فرصت برابروي چې ښار ورسره مخ و.

موستار: د زاړه پل او فيروزي سيند ښار. دا زوړ راښکونکی ښار د نيريتوا سيند پر غاړه پروت دی او د خپل زوړ پل لپاره مشهور دی. ليدونکي کولی شي پدې ښار کې له تاريخ څخه تر طبيعي سفرونو پورې له مختلفو فعاليتونو څخه خوند واخلي.

-د موستار زوړ پل (ستاري موست): د موستار هيڅ ليدنه د هغه مشهور پل څخه پرته بشپړه کيدی نشي چې په ۱۵۶۶ کې د عثماني امپراتوری د واکمنۍ پرمهال جوړ شوی و. دا پل له ډبرو جوړ شوی او ۲۹ مټره اوږد او ۴ مټره پلن دی.

-دا پل د نيريتوا سيند په اوږدو کې پروت دی، چې د موستار ښار له لارې تيريږي، د عثماني معماری يوه غوره بيلګه ده او يو عالي قوس لرونکی ډيزاين لري. دا د ښار د دوو سيمو ترمنځ د اړيکې په توګه کار کاوه او د سيمې د متنوع کلتورونو ترمنځ د متقابل عمل د اوږد تاريخ استازيتوب کوي. په ۱۹۹۳ کال کې، دا د بوسنيا د جګړې پر مهال ويجاړ شو، خو له جګړې وروسته په دقت سره بياورغول شو او په ۲۰۰۴ کال کې بيا پرانستل شو. نن ورځ، د موستار زوړ پل د يونيسکو نړيوال ميراث دی.

-د موستار تاريخي پل چې د بوسنيا او هرزيګوينا په موستار کې د ستوري موستار يا زوړ پل په نوم هم پيژندل کيږي. په بوسنيا او هرزيګوينا کې د لمر لوېدو پر مهال د موستار کورونو او مناروتو اسماني کرښه،ښکاروي .

-د موستار زوړ پل په ښار کې يو مهم ځای او د عثماني معماری ميراث دی (شټرستاک).

د زاړه ښار شاوخوا وګرځئ: د موستار کوچني بازارونه او د لاسي صنايعو دوکانونه وپلټئ چې محلي محصولات لکه لوښي او دوديزو غالو پلورل ..

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د نیریتوا سیند: تاسو کولی شئ په شکلي نیریتوا سیند کې د رافټینګ هڅه وکړئ، یا د هغې د حیرانوونکو منظرو څخه د خوند اخیستلو لپاره د کښتۍ سفر وکړئ.

-د بوسنیا او هرزیګوینا د نیریتوا سیند په اوږدو کې د منځنیو پیړیو د موستار ښار د زاړه پل هوایی منظره. د یونیسکو نړیوال میراث ځای. د وربځې په ورځ د لرغوني ډبرې قوس جوړښت چې د مناروتو لخوا محاصره شوی.

-د نیریتوا سیند د موستار له لارې تیریږي او د رافټینګ او کښتۍ چلولو مینه والو لپاره یو مشهور ځای دی (شټرستاک).

دبوسنیا او هرزوګووینا هیواد مهم آبشارونه (عکس) .

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د عثماني امپراتورۍ ځايونو څخه ليدنه وکړئ: لکه د علي بابا زيارت او د حسين بې جومات، چې د ښار د عثماني امپراتورۍ روح منعکس کوي.

پايلې: د بوسنيا په شمال لويديځ کې موقعيت لرونکی ښار، دا د هيواد يو له خورا مشهورو طبيعي ځايونو څخه دی او د سابسک مينه والو لپاره يو جنت دی. د دې تر ټولو مهم سياحتي جاذبې څخه لاندې دي:

-د سترياچکي بوک آبشارونه: د دې آبشارونو اوبه د شاندارو ډبرو ترمنځ په ښکلي ډول ځاځي، او ليدونکي کولی شي د سيمې شاوخوا ګرځېدو سفر وکړي ترڅو له حيرانوونکو منظرو څخه خوند واخلي.

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې د اونۍ سيند پر غاړه د سترياکي بوک آبشار.

د بوسنيا په شمال لويديځ کې د سترياچکي بوک آبشارونو يوه منظره (شټرسټاک).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اونا سيند: د اوبو د سپورتونو مينه والو لپاره، دا د رافټينګ لپاره يو مناسب ځای دی، د کرستال روښانه اوبو او د کوچنيو کښتيو د چلولو لپاره مناسبې سيمې لري.

د اونا ملي پارک: د هغو کسانو لپاره يو بنه ځای دی چې د غرونو د ګرځېدو او بهر سفرونو په لټه کې دي، تاسو کولی شئ د ګنو ځنګلونو او جهيلونو سپرنه وکړئ چې طبيعت ته جادويی لمس ورکوي.

-په مارټين بروډ کې د اوبو مل - د اونا ملي پارک، بهاک، بوسنيا او هرزيګوينا، اروپا د اونا ملي پارک د ګنو ځنګلونو، جهيلونو او غرونو لارو ساحې لري (شټرستاک).

ټراونيک: يو بنار چې په عثماني کلاګانو پيژندل شوی، دا د هغو کسانو لپاره ځانګړي تجربې وړاندې کوي چې د ميراث او لرغوني تاريخ سره علاقه لري. د ليدلو وړ ځينې خورا مشهورې سيمې عبارت دي له:

د ټراونيک کلا: د بوسنيا يو له پخوانيو کلاګانو څخه، دا د بنار د عثماني دورې کيسه بيانوي. ليدونکي کولی شي د کلا شاوخوا ګرځېدو او د بنار او شاوخوا سيمو د بنکلي منظرو څخه خوند واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبوسنيا او هرزوګووينا هيواد کې دټراوينک کلا ښکلی منظر.

-د بوسنيا او هرزيګوينا په ښار کې د تراوينيک ښکلی منظره. د ټراونيک کلا پورته ليد د ټراونيک کلا د

ښار په يوه غونډی کې موقعيت لري او د منځنی دورې پورې اړه لري (شټرستاک).

-<u>د ټراونيک موزيم:</u> تاسو ته فرصت درکوي چې د هنري اثارو او هنر له لارې د ښار د عثماني تاريخ په اړه زده کړه وکړئ.

جوماتونه: د ابراهيم پاشا جومات څخه ليدنه وکړئ، چې په ټراونيک کې يو له خورا ښکلو عثماني جوماتونو څخه دی،

<u>جاجچه:</u> د آبشارونو او زړه راښکونکو جهيلونو ښار، د آبشارونو ښکلا او زړه راښکونکي طبيعي منظرې سره يوځای کوي. د ښار تر ټولو مشهور ځايونه عبارت دي له:

<u>د جاج آبشار:</u> دا آبشار په يوه زړه راښکونکي جهيل کې بهيږي، چې دا د عکس اخيستلو او طبيعت څخه دخوند اخيستلو لپاره مناسب دي.

-<u>د الجزيرې مستند چينل</u> تاسو ته د يوه روښانه سهار او خوشحاله ورځې هيله کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-په شاليد کې د پلوا سيند ښکلي آبشارونه او د اسماء سلطانيه جومات.

-د پليوا سيند آبشارونه د جاجيس ښار څخه تيريږي. دا د ښار په مرکز کې يوازينی آبشار دی او د نړۍ له ۱۲ ښکلو آبشارونو څخه يو ګڼل کيږي.

د جاج جيبل: يو له هغو ښکلي ځايونو څخه چې دليدلو دی ،

هلته آرام وکړئ، چيرې چې تاسو کولی شئ د اوبو فعاليتونه لکه کښتی چلول يا په نيلي اوبو کې لامبو وهل تمرين کړئ.

زور ښار: د زوړ ښار په کوڅو کې د ګرځېدو څخه خوند واخلئ او د تاريخي ودانيو لکه جاج کلا، چې د ښار څخه ليدنه کوي، وپلټئ.

پيدل سفر او د غرونو لارې: ښار د غرونو په شاوخوا کې دی، نو تاسو کولی شئ د طبيعت ښکلا څخه خوند اخيستلو لپاره پيدل سفر يا د غرونو بايسکل چلولو ته لاړ شئ.[۷]

د بوسنيا او هرزيګوينا معاصر تاريخ :

-په تاريخي توګه، مرکزي صربيا په ۱۳۸۹ ميلادي کال کې د کوسوو په جګړه کې د صربانو له ماتې وروسته د عثماني امپراتورۍ ترکنټرول لاندې راغله. په راتلونکې پيړۍ کې، عثمانيانو د صربيا په ټولو ولايتونو خپل کنټرول بشپړ کړ، نو د بالکان ډيره برخه د مسلمانانو ترکنټرول لاندې راغله. اسلام د څو پيړيو په اوږدو کې په دې سيمو کې په پراخه کچه خپور او پراخ شو. صربيانو څو ځله هڅه وکړه چې د دوی په وړاندې مقاومت وکړي، خو ناکام شول. د دوی هڅې د نولسمې پيړۍ تر پيل پورې دوام درلود. د عثماني کمزورۍ په ورځو کې د بالکان د خلکو پاڅون - د اروپا په ملاتړ - د صربيا او مونټينيګرو د دولتونو د جوړولو لامل شو. بيا د صرب ځمکې هغه مرکز شو چې شاوخوا يې عصري يوګوسلاويا کرسټال شوی وه.

[۷] - االجزيرې مستند چينل . ترتيب : معاذ حبيب

(c) ketabton.com: The Digital Library

-په ۱۹۰۸ کال کې بوسنيا د عيسوي اتريش- هنګري واکمنانو تر کنټرول لاندې راغله. د لومړۍ نړيوالې جګړې له پای ته رسېدو وروسته، بوسنيا او هرزوګوينا د صربانو، کرويشيانو او سلووينيايانو د سلطنت په نوم پېژندل شوی، او بيا يې نوم په ۱۹۲۹ کال کې يوګوسلاويا ته بدل شو.

-په دې سيمه کې د يو لړ پېښو وروسته، او د دوهمې نړيوالې جګړې له پای ته رسيدو وروسته، کمونستانو په ۱۹۴۵ کال کې په يوګوسلاويا کې واک ترلاسه کړ. معلومات ښيي چې شاوخوا ۷۵۰۰۰ بوسنيايي مسلمانان په دوهمې نړيوالې جګړې کې شهيدان شول. کمونستانو له ټولو هغو کسانو سره چې د دوی واکمني يې نه منله، خورا ظلم کاوه. اټکل کيږي چې د ۱۹۴۵ او ۱۹۴۶ کلونو ترمنځ شاوخوا ۲۵۰،۰۰۰ کسان په ډله ييزو اعدامونو، جبري مرګونو لاريونونو او کمپونو کې مړه شوي دي.

-د يوګوسلاويا په فدرالي اساسي قانون کې د عقيدې د آزادۍ ملاتړ کولو احکام شامل وو، خو حقيقت بل ډول و. اسلامي محکمې په ۱۹۴۶ کال کې وتړل شوې، او په ۱۹۵۰ کال کې هغه وروستي ښوونځي چې زده کوونکو به قرآن کريم زده کاوه وتړل شول. ټولې اسلامي ټولنې منحل شوې، لکه ګيرت، نارودنا اوزدانيچ، او پريبورد ټولنې. يوازې رسمي اسلامي مذهبي ټولنه او دوه اسلامي ښوونځي پاتې وو، چې تر سخت کنټرول لاندې وو. په عين حال کې، په سرائيوو کې د اسلامي مطبعې ټرل هم وشو، چې د محاصرې په وړاندې يو پټ مقاومت و، خلکو اسلامي کتابونه ويشل او ماشومانو په ځينو جوماتونو کې زده کړې ترلاسه کولې.

-نو، تر ۱۹۹۰ کال پورې، بوسنيا د يوګوسلاويا د سوسياليستي فدرالي جمهوريت برخه وه، چې د دوهمې نړيوالې جګړې وروسته د يوګوسلاويا کمونستانو لخوا تاسيس شو، او شپږ جمهوريتونه پکې شامل وو: سلووينيا، کروشيا، صربيا، بوسنيا او هرزوګوينا، مونټينيګرو او مقدونيه، سربيره پردې په صربيا کې دوه خپلواکې سيمې: کوسوو او ووجودينا.هم وې بيا دغو اوو هېوادونو د جلا کېدو په لور حرکت پيل کړ، او په حقيقت کې بوسنيا او هرزوګوينا د ۱۹۹۲ کال په مارچ کې د يوګوسلاويا څخه د جلا کېدو اعلان وکړ، وروسته له هغه چې د دې هيواد اکثريت مسلمانانو په يوه مشهوره ټولپوښتنه کې دا پريکړه تصويب کړه. او له دې ځايه يرغل پيل شو.

-د ۱۹۹۲ کال د اپريل په پنځمه، صربيانو پلازمينه محاصره کړه ، د خپل پوځي برتري او د بوسنيايي مسلمانانو د کمزوري وسلو څخه يې ګټه پورته کړه. د لوړو سيمو کنټرول د صربانو د نيولو او ډزو عملياتو ته لاره هواره کړه چې د لسګونو زرو مسلمانانو ژوند يې واخيست. د بوسنيا او هرزيګوينا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو پر وړاندې د ارتودوکس سربانو، کاتوليک کروشيايانو او نورو لخوا په ترسره شويو قتل عامونو کې له ۲۰۰۰۰۰ څخه ډير مسلمانان شهيدان شول، او دوه مليونه نور مسلمانان بې ځايه شول او پناه يې واخسته.

-د مسلمانانو د غميزو په منځ کې دا دي: د مسلمانو سځو په وړاندې د جنسي تيري لسګونه زره قضيې، او د مسلمانانو په وړاندې له ۲۶ څخه زيات قتل عامونه، چې تر ټولو مشهور يې د سربرينيسکا قتل عام دی، چې په کې زرګونه مسلمانان، ځوانان او زاړه، په ډله ييزو قبرونو کې ووژل شول، او د سراجيوو محاصره، بمباري او لوږه د دريو کلونو لپاره،دوام درلود .

-د بوسنيا د ډيرو کليو او ښارونو سيستماتيک قومي او مذهبي تصفيه، په مسلمانو سيمو کې د صرب ملکي وګړو ميشت کول، د ۶۵۰ څخه زياتو جوماتونو ويجاړول، او د ۱,۵ مليونو څخه زياتو کتابونو او لاسوندونو سوځول.

-د دې وژنو اصلي هدف په بوسنيا او هرزيګوينا کې د مسلمانانو او اسلامي شتون له منځه وړل او د دوی ځمکې د عيسويانو په ګټه ويشل وو. تر نن ورځې پورې، ډله ييز قبرونه وخت په وخت کشف کيږي. وروسته له هغه چې بوسنيا د ناټو تر بيرغ لاندې پريښودل شوه، کوم چې د ډيټون تړون سره سم يې د هيواد د حکومت کولو پلان جوړ کړ، کوم چې د شکونو سره محاصره دی، دا تړون په ۱۹۹۵ کې لاسليک شو، يعني د ځلورو وحشتناکو کلونو جګړې وروسته، کله چې مسلمانانو ځيني برياوې ترلاسه کول پيل کړل، او د ستراتيژيکو اقتصادي کمپليکسونو د آزادولو په درشل کې وو، مګر دوی د اکتوبر په ۱۲، ۱۹۹۵ کې د ساکياموست د آزادولو وروسته ودرول، دلته د ناټو لخوا د هوايی بريدونو له ويرې. ، د تړونونو او خبرو اترو ترتيبات پيل شول، چې اعلان يې وکړ چې د دوی هدف د وينې تويولو بندول او د بوسنيا او هرزيګوينا يووالي ساتل دي.

-په تړون کې ټاکل شوې وه چې ارتودوکس بوسنيايي صربانو ته به د ځمکې ٪۴۹ ورکړله شي، چې ۴۲ ښارونه پکې شامل دي، چې ډير يې په صنعتي سيمو او مرکزونو کې دي، پداسې حال کې چې مسلمانان او کروشيايان د بوسنيا د خاورې ٪۵۱ مالکيت لري.

-په پايله کې، د ځمکې ٪۴۹ ، ٪۳۱ ته لاړه، او ٪۱۷ کاتوليک کروشيايانو ته لاړه. مسلمانانو سره د هيواد د ځمکې يوازې ٪۳۴ پاتې ده، سره له دې چې دوی د نفوس له نيمايي څخه ډير جوړوي. د جګړې له پای ته رسېدو سره سره، د بوسنيا او هرزيګوينا د مسلمانانو پر وړاندې يوه بله جګړه روانه ده. سربيان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کروشیایان - د اروپا په مرسته - د اسلامي هویت د کمزوري کولو لپاره نوي میتودونه کاروي، چې ترټولو مهم یې کلتوري، اقتصادي او ایډیالوژیکي یرغل دی. له همدې امله، د اسلامي هویت ساتنه د بوسنیا او هرزیګوینا د مسلمانانو په وړاندې یو له سترو ننګونو څخه ده، ځکه چې عیسویان هڅه کوي چې دا هویت غلا کړي او په غیر اسلامي کلتور کې یې شامل کړي. [8]

د روژې په میاشت کې د ملت فتوحات او بریاوې ... د بوسنیا او هرزیګوینا فتحه:

-د نبوت له دورې راهیسې د اسلامي امت تاریخ له فتوحاتو ډک دی؛ د روژې په مبارکه میاشت کې د لسګونو فتحو، جګړو او یرغلونو سره، چې په کې لویې لاسته راوړنې ترلاسه شوې چې د تاریخ په یاد کې به پاتې شي، ډیر هغه یرغلونه او جګړې چې مسلمانانو پدې مبارکه میاشت کې رهبري کړې وې د بریا او بریالیتوب تاج وراغوستل شوې، ځکه چې روژه لرونکی مجاهد د ځان سره د مبارزې او د دښمنانو سره د مبارزې دوه فضیلتونه سره یوځای کوي. که هغه بریالی شي، هغه دوه بریاوې ترلاسه کوي؛

-لومړی د شخصي غوښتنو پر بنسټ ولاړ دی، او دوهم د خدای د دښمنانو پر بنسټ ولاړ دی. دا موسوعه په دې خپرونه کې، د روژې په میاشت کې ترسره شوي خورا مهمې فتحې او بریاوې ثبتوي.

-عثمانیانو د ۷۹۰ هجري قمري کال د روژې په میاشت کې د قوس اوهو د جګړې وروسته بوسنیا او هرزګوینا ته د فاتحینو په توګه ننوتل، چې د سلطان مراد اول په مشرۍ د عثماني پوځ، چې شمېر یې شاوخوا شپیته زره و، او د صربیا پاچا لازارکر لیناوویچ په مشرۍ د صربیا او بلغاریا پوځ، چې شمېر یې سل زره و، ترمنځ جنګ وشو. چې د تاریخ د تر ټولو لویو جګړو څخه یوه هم د دوی ترمنځ وشوه.

-وروسته له هغه چې سلطان مراد لومړی د ایډرن ښار په فتح کولو کې بریالی شو، کوم چې د اروپا یو له لویو ښارونو څخه و، او دا یې د هیواد پلازمینه کړه، په اروپا کې وضعیت خراب شو. د ایډرین فتحه د صلیبي ځواک لپاره وروستۍ ضربه وه، نو پاپ اربن یو فرمان صادر کړ چې د عثماني خلافت د پرمختګ سره د مقابلې لپاره یو پیاوړی پوځ جوړ کړي چې په ټوله اروپا کې خپور شوی و.

-د صربیا پاچا له اروپا څخه د اکمالاتو د رسیدو انتظار ونه کړ. پرځای یې، هغه د نړۍ هیوادونو څخه مرسته وغوښته او د یونانیانو، صربانو، هنګریانو او رومیانو یوه لویه اردو یې جوړه کړه. هغه له دوی سره د عثماني سلطنت پلازمینې ادرنه ته لاړ او هغه یې محاصره کړه. سلطان مراد بهر و، نو په چټکۍ

[8]-نبذة البيانات الملفات الدعوية المؤسسات الإسلامية المواقع.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د خپل لښکر سره راستون شو او ناڅاپه يې پر عيسويانو برید وکړ. دوی د الله اکبر د نارې او د مسلمانانو د تورو له امله حيران شول. د مسلمانانو پر وړاندې د صربانو دا هڅه ناکامه شوه.

-په ۷۸۱ هجري کال کې، د صربيا پاچا لازارګر بلينانووچي د بلغاريا له پاچا سره يې د مسلمانانو د برید لپاره يو اتحاد جوړ کړ. له څو نښتو وروسته، دوی پوه شول چې دوی د مسلمانانو لښکرو ته د ماتې ورکولو توان نلري، نو دوی د سلطان مراد سره د سولې ټرون لاسليک کړ، په دې شرط چې دوی هغه ته خراج ورکړي. خو، دا د سولې ټرون ډېر دوام ونه کړ، ځکه چې صربانو دا مات کړ او د مسلمانانو سره د جګړې لپاره يې چمتووالی پيل کړ. خو عثمانيانو هغوی ته وخت ورنه کړ، نو د هغوی لښکرو د بلغاريانو پر ځمکو يرغل وکړ، د هغوی پاچا ته يې ماتې ورکړه، شارونه يې ونيول، او د بلغاريانو د پاچا په نيولو سره جنګ پای ته ورسېد.

کله چې د صربيا پاچا لازار له دې خبر شو، نو د مسلمانانو سره د مقابلې لپاره يې چمتووالی پيل کړ. هغه د صربانو، بوسنيايانو، هرزيګوينا، البانيانو، والاچيانو او بوګدانانو يوه اردو جوړه کړه، او ټولو يې ژمنه وکړه چې له مسلمانانو سره به جګړه کوي او عثماني امپراتورۍ به نيسي. دا خبر د سلطان مراد غوږونو ته ورسېد، چا چې د موضوع په اړه د غور کولو لپاره يوه مشورتي شورا جوړه کړه. خو، د هغه زوی بايزيد په شورا کې چيغه کړه: "جګړه جګړه ده، او جګړه جګړه ده،" په دې توګه ټولې مشورې باطلې شوې.

-د دواړو لښکرو ترمنځ جګړه د يوې مودې لپاره دوام وکړ، چې په ترڅ کې يې صربي صليبي جنګيالیو په بې وسۍ سره له هيواد څخه دفاع وکړه. د جګړې په جريان کې، د صربيا د پاچا زوم د خپلې فرقې سره د مسلمانانو پلوي وکړه، او ميزونه د صربيا پر ضد شول. د دوی پاچا، لعزر، ټپي شو او بيا د مسلمانانو لخوا ونيول شو. مسلمانان په صربانو بريالي شول. دا د ختيځې اروپا په تاريخ کې يوه له پرېکنده جګړو څخه وه، او د هغې حافظه په ټوله اروپا کې مشهوره پاتې شوه. د صربانو خپلواکي له لاسه ووتله او ټولې ځمکې يې د مسلمانانو تابع شوې، لکه څنګه چې بلغاريانو مخکې خپله خپلواکي له لاسه ورکړې وه.

-له جګړې وروسته، سلطان مراد د مړو په منځ کې ګرځېد او په حيرانتيا سره يې ورته وکتل. د دوی په منځ کې، د ملوک کوبلويچ په نوم يو صربيايي عسکر ولاړ شو او سلطان يې په وژونکي چاقو ووهله، او هغه شهيد شو. [۹]

[۹]-موسوعه المعارف العربيه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوسنيا او هرزوګوينا ته په پټلسنه پيړۍ کې اسلام داخل شو :

-اسلام په پنځلسمه ميلادي پيړۍ کې بوسنيا او هرزيګوينا ته داخل شو، او د عثماني امپراتورۍ په دوره کې له ۱۴۶۳ څخه تر ۱۸۷۸ پورې په بوسنيا کې يې ځان تثبيت کړ. په بوسنيا او هرزيګوينا کې د مسلمانانو لپاره اصلي مذهبي واک او حواله د بوسنيا او هرزيګوينا اسلامي سازمان (ICBiH) دی، چې مرکزي دفتر يې په سراجيوو کې دی، چې په ۱۸۸۲ کې تاسيس شو کله چې بوسنيا د اتريش-هنګري واکمنۍ لاندې وه، او تر ۱۹۹۲ پورې د يوګوسلاويا په سوسياليستي فدرالي جمهوريت کې د اسلامي ټولنې برخه وه[۱۰].

په بوسنيا او هرزيګوينا کې نازکه سوله: د اروپا د بدترينو کورنيو جګړو څخه درسونه :

-د ډيټون تړون هغه خونړۍ جګړه پای ته ورسوله چې په ۱۹۹۰ لسيزه کې د صرب افراطيانو په لاس د زرګونو بوسنيايي مسلمانانو ژوند يې واخيست. خو، د لويو قدرتونو لخوا د تړون د شرايطو د کنټرول لپاره هڅو دا سوله نازکه کړې ده. هغه مهم عوامل کوم دي چې دې سيمې ته يې د جګړې ويره بيرته راوړه؟[۱۰]

په بوسنيا او هرزوګوينا کې اسلامي بيداری:

-په يوګوسلاويا کې، اسلامي بيداری په ۱۹۷۰ لسيزه کې پيل شوه، او دا په عربي سيمه کې د اسلامي بيداری سره سمون خوري! اودا د مذهبي پيښو له لارې منځته راغله ، چې ډير وختونه د مختلفو اسلامي هيوادونو د مسلمان مفکرينو لپاره د تعليمي تبادلې د پرانستلو لپاره منسوبيږي. د يوګوسلاويا مالي وده، د بوسنيايي کډوالو له خوا د پيسو ليږلو او بهر کې د بوسنيايي کارګرانو بسپنو سره يوځای، د ځينو جوماتونو په بيارغونه کې يې مرسته وکړه، پداسې حال کې چې نور جوماتونه او مذهبي ودانۍ د يوګوسلاويا په فدراسيون کې بيا ورغول شوې.

-خو پيښو په ۱۹۹۰ لسيزه کې د يوګوسلاويا د تجزيې او له ۱۹۹۲ څخه تر ۱۹۹۵ پورې په بوسنيا او هرزيګوينا کې د کورنۍ جګړې سره يو بدبختانه بدلون وموند. دا د بوسنيا په ټولنه کې د ويجاړۍ، او کډوډۍ سره يوځای د خونړۍ قومي جګړې لامل شو، چې لسګونه زره قربانيان يې رامنځته کړل ! د

---

[۱۰]-مينا څيرنيز مرکز. /.من مقابلة مع مجموعة من الخبراء في سراييفو، البوسنة والهرسك، ۱۳ فبراير ۲۰۲۱
- الجزيره چينل ، صورة وحكاية!

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګړې پر مهال شاوخوا ۱۰۰۰ جوماتونو او اسلامي ديني مدرسو د ويجاړولو سربيره، د سره صليب نړيوال انستيتيوټ او دولتي اداري د دوی د بيارغونې او ترميم لپاره د ملاتړ کولو توان نه درلود]) .[۱۲]

کله چې اسلامي بيداری يوګوسلاويا ته ورسېده؛ د هغې لومړنی اغيزې په بوسنيا او هرزيګوينا کې ښکاره شوې، چې په اساسي ډول د عربي هيوادونو څخه د بشري مرستو د سازمانونو له لارې راغلې؛ جګړې بهرنی مداخلې ته دروازه پرانيسته، [۱۳]

-په ۱۹۹۲ کال کې، مجاهدين (افغان عربان) بوسنيا او هرزيګوينا ته ننوتل؛ يوازې يو څو مجاهدين لاهم شتون لري، پداسې حال کې چې پاتې نور د بوسنيا او هرزيګوينا سره نږدې نورو اروپايي هيوادونو ته د کډوالو او کارګرانو په توګه خپاره شوي دي. خو بشري مرستې يوازې په خوړو او نورو توکو پورې محدودې نه وې؛ په دې کې د منځنۍ ختيځ څخه اسلامي کتابونه هم شامل وو، کوم چې د جګړې وروسته په بوسنيا او هرزيګوينا کې د سيکولر مسلمانانو د "بيا مسلمانيدو " لپاره اړين ګڼل شوي وو، او په هيواد کې بهرني اسلامي نفوذ د بسپنه ورکولو او د جوماتونو د جوړولو له لارې د پام وړ زيات شؤ[۱۴] .

-په دې وخت کې، د ماليزيا، اندونيزيا، کويت، قطر، سعودي عربستان او اردن په څير هيوادونو په ټول هيواد کې د جوماتونو په پرانيستلو او بيارغولو سره د خپلو بهرنيو سياستونو اهدافو تعقيب ته دوام ورکړ، او سعودي عربستان او ايران لومړني دوه هيوادونه وو چې د جګړې پرمهال يې د بوسنيا او هرزيګوينا سره مرسته وکړه.

-سره له دې چې ترکيه د بوسنيا او هرزيګوينا "ورور هيواد" ګڼل کيده، سمدلاسه يې مرسته ونه کړه؟ د سعودي عربستان په مرسته، د اسلامي بيداری د بيا احيا کولو نفوذ په عمده توګه د سلفي غورځنګ په بڼه راغی. دوی وړکتونونه، ښوونځي او جوماتونه تمويل کړل، خو سلفي ادبيات او کتابونه يې هم خپاره کړل، او همدارنګه يې په سعودي عربستان کې د زده کړې لپاره بورسونه هم خپاره کړل. له ۱۹۹۵

[۱۲]-مينا څيرنيز مرکز.
حمزة بريلجيفيتش، "منع التطرف الديني في البوسنة والهرسك: دور المجتمع المسلم في البوسنة والهرسك"، مجلة شؤون الأقليات
[۱۳]-المسلمة. العدد: ٤. (٢ أكتوبر ٢٠١٧)

[۱٤]-.انظر كتاب "النهضة الإسلامية في البوسنة والهرسك بعد الاشتراكية" لكارتشيتش، ص ١١. ٥٢٣ - ٥٢٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال وروسته، د فعالو اسلامي ځوانانو ټولنه(AIO) ، چې د عرب مجاهدينو واحد د پخوانيو غړو څخه جوړه وه، جوړه شوه، او د SAFF مهالنۍ د سلفي عقيدې لپاره ترټولو مشهوره رسنۍ شوه[۱۵] .

-په ورته ډول، د ۱۹۹۰ لسيزې په اوږدو کې د ايران نفوذ خورا څرګند و، چې د بشري مرستو په بڼه راغی، خو مالي او پوځي مرستې هم، په شمول د وسلو، پوځي شوونکو او استخباراتي افسرانو؟! د جګړې وروسته دوره کې د ايران او شيعه مذهب نفوذ خورا زيات شو ، که څه هم دا د يوې کوچنۍ ډلې څخه راغلی و! له هغه وخت راهيسې، بوسنيا او هرزيګوينا له ايران سره خپلې پخوانۍ نږدې اړيکې د پام وړ کمې کړې دي، خو بيا هم د ايران د اسلامي جمهوريت د کلتوري مرکز له لارې کلتوري اړيکې پياوړې کوي، په شمول د علمي تبادلې او د بهارستان په څير خپرونې[۱۶] .

-د ترکې اسلامي نفوذ :

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې د ترکې نفوذ اکثرا د عثماني امپراتورۍ له لارې د تاريخي اړيکو له امله د پام وړ ګڼل کيږي؟ داسې انګيرل کيږي چې د بوسنيا د مسلمانانو شاوخوا دوه پر دريمه برخه د ترکي پلوه محافظه کارانو څخه جوړه ده! خو دا د يادونې وړ ده چې ترکيه د هغو لومړنيو هيوادونو څخه نه وه چې د قومي جګړې پرمهال پې بوسنيا سره مرسته وکړه؟ خو نن ورځ، د واکمن عدالت او پراختيا ګوند (AKP)په مشرۍ، د ترکې بهرنۍ پاليسۍ په عمومي توګه د بالکان سيمې سره ډيره علاقه ښودلې ده، او داسې انګيرل کيږي چې بوسنيا د صربيا په پرتله لږ پراختيايي مرستې ترلاسه کوي (شاوخوا ۳۰٪ کم) "[۱۷]

-نو له ۲۰۰۲ کال راهيسې، د ترکې سازمان تيکا په بوسنيا کې يو له خورا مهمو ترکي سازمانونو څخه دی، او دا هم په زړه پورې ده چې په ۲۰۰۴ کال کې، د ترکې د مذهبي چارو رياست، چې د ديانت په نوم پيژندل کيږي، او ICBiH د تفاهم يو يادداشت لاسليک کړ چې اعلان پې وکړ چې دواړه سازمانونه به د ګډ دود او تجربې پراساس د اسلام په مسلو کې نږدې همکاري وکړي[۱۸] .

-د دواړو هېوادونو د سياسي اشرافو ترمنځ د اختلافاتو ډير راپورونه شي چې د ترکې او بوسنيا ترمنځ اړيکې هغومره قوي نه دي لکه څنګه چې په پراخه کچه باور کيږي. د فتح الله ګولن پلويانو په بوسنيا

[۱۵]-."منع التطرف الديني في البوسنة والهرسك" بقلم بريليفيتش. صفحة. ١٨٤

[۱۶]-."النهضة الإسلامية في البوسنة والهرسك بعد الاشتراكية" لكارتشيتش، ص ١١. ٥٢٨

[۱۷]-.دور تركيا في البوسنة والهرسك" لدينو مجادزيفيتش، ص ١١. ٢٦. مطبوعة (سانت جالن: جامعة سانت جالن، ٢٠١٧)

[۱۸]-.(ICBiH) السلطة الدينية والمرجعية الرئيسية للمسلمين في البوسنة والهرسك هي الجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هرزيګوينا کې د زده کړې له لارې، په ځانګړې توګه ښوونځيو، او همدارنګه د حزمت بنسټ له لارې، چې لاهم فعاليت کوي، د پام وړ نفوذ درلود.

-په بوسنيا کې د ترکې نفوذ، په ځانګړې توګه د ګولن غورځنګ سره تړاو درلود، د پام وړ و. خو، د AKPاو ګولن غورځنګ ترمنځ د ۲۰۱۳ کال شخړې د بوسنيا د اصلي سياسي ګوند) سټرايک ډيموکراتسک اکجې(SDA - ، ICBiH، چې د ترکي AKP لخوا خورا اغيزمن شوی و، او د هزمت بنسټ ترمنځ اړيکو کې د خرابوالي لامل شو. دا د بوسنيا له اسلامي صحنې څخه د ګولن غورځنګ د جلا کيدو لامل شو، او له هغه سره ډيری شخصي اړيکې پرې شوې، لکه د ICBiH سره تړلو خلکو ماشومان د حزمت اړوند ښوونځي پريښودل[۱۹].

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې د مختلفو بهرنيو نفوذونو شتون سره، د نورو عواملو سربيره لکه د هغو بهرنيو جنګياليو شمير چې په سوريه کې د جګړې لپاره له هيواده وتلي دي ،د بوسنيا د مسلمانانو امنيت د اروپايي پولو دننه او بهر شتون لري، د ګاونډيو هيوادونو اروپايي سياسي اشراف په دوامداره توګه د بوسنيايانو او په اروپايي اتحاديه کې د دوی د خوځښتونو په اړه انديښنه څرګندوي[۲۰].

-د مرکې په جريان کې د بوسنيا د مسلمانانو لپاره د مالي ملاتړ زياتوالی هم يادونه وشوه، چې مرکه کوونکو د بوسنيا څخه د بهرنيو جنګياليو د شمير له امله په هيواد او نړۍ کې د مخالفو ډلو لخوا د مالي ملاتړ لپاره دوامداره غوښتنه منعکس کړه. د GLOBSEC دوو امنيتي کارپوهانو روښانه کړه چې که څه هم په بوسنيا او هرزيګوينا کې د سلفيانو شمير مخ په زياتيدو دی، خو د دې پرمختګ له امله رامينځته شوی ګواښ کې خورا مبالغه شوی ده .

ICBiHپه هيواد کې د بهرنيو نفوذونو په محدودولو او د مذهبي افراطيت په مخنيوي کې مهم رول لوبوي؛ په ۱۹۹۳ کال کې، د هغه وخت دعلماو مشر مصطفی سيريک يوه فتوا صادره کړه چې په بوسنيا او هرزيګوينا کې په ټولو مذهبي مراسمو کې د اسلامي فقهې د حنفي مکتب پابندی ته اړتيا لري. دا فتوا د

---

[۱۹]- الخلافة القادمة في البلقان: تهديد الإسلام المتطرف لأوروبا والغرب، ص ۱۱. ۱۲. بقلم كريستوفر ديليسو. لندن: برايجر سيكيورتي انترناشيونال، ۲۰۰۷.

[۲۰]- د کروشيا پخوانی ولسمشری کولينډا ګرابر-کيتاروويچ وويل چې په بوسنيا او هرزيګوينا کې د اسلام طبيعت بدليږي او په زياتيدونکي توګه افراطي کيږي، چې د بوسنيا لپاره امنيتي اغيزې لري، بلکې د کروشيا لپاره هم. د اتريش صدراعظم سباستين کورز هم په بوسنيا کې د مسلمانانو په وړاندې ستونزې لرونکي احساسات څرګند کړل، او يادونه يې وکړه چې "په سراجيوو او پريستينا کې خوانو ميرمنو او نجونو ته د سرونو د پټولو لپاره پيسې ورکول کيږي." دا ډول څرګندونې ښيي چې بوسنيايي او هرزيګويني مسلمانان هم د هيواد له ټولو بهر بيا ميشت کيږي. وګورئ: پريليويک، "په بوسنيا او هرزيګوينا کې د مذهبي افراطيت مخنيوی".

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنيو لوبغاړو د نفوذ د کمولو لپاره وه، د دې ډاډ ترلاسه کولو سره چې په هيواد کې اسلامي دعوت د تاريخي دودونو په حدودو کې پاتې شي. خو، فتوا په پراخه کچه خپره او پلي نه شوه، چې د بهرنيو لوبغاړو لپاره يې ځای پرېښود چې د خپرونو له لارې خپله ايډيالوژي خپره کړي ځکه چې بهرني نفوذ د جګړې په جريان او وروسته په بوسنيا کې پياوړی کيدو ته دوام ورکړ.

- په بوسنيا او هرزوګوينا کې د اخوان المسلمين ظهور :

-د صربيا او شمالي مقدونيې برعکس، په بوسنيا او هرزيګوينا کې د اخوان المسلمين شتون د علاقې وړ موضوع ده، په ځانګړې توګه د مشهورو رسنيو او هغو کسانو لپاره چې غواړي د اخوان المسلمين سره د خپلو سياسي مخالفينو په يوځای کولو سره له دې څخه ګټه پورته کړي.

-د بوسنيا د شخصيتونو او ډلو لومړنۍ اړيکې د اخوان المسلمين سره د ۱۹۴۰ لسيزې پورې اړه لري کله چې د مسلمانو ځوانانو ډله :(BHS) ملادي مسلماني (تاسيس شوه. دا د مسلمانو رونې اندو يوه اداره وه چې په ۱۹۳۹ کال کې تاسيس شوه، او ډير وختونه د اسلامي فعالينو د يوې غيرقانوني ډلې په توګه تشريح کيږي. بوسنيايي کارپوهان په دې باور دي چې د ځوانو مسلمانانو ډله په هغه وخت کې په مصر کې د اخوان المسلمين د راپورته کېدو تر اغيز لاندې جوړه شوې وه. دا په بوسنيا او هرزيګوينا کې د هغې د يوې څانګې په خير شو[۲۱].

-د ځوانو مسلمانانو ډلې د يوګوسلاويا حکومت هغه پريکړه رد کړه چې په ۱۹۸۳ کال کې د سراجيوو پيښو وروسته د دوی پورې اړوند ۱۳ مسلمان رونې اندي محاکمه کړي، چې په ترڅ کې يې دوی د اسلامي بنسټپالنې غږولو ډلې سره د تړاو په تور تورن شوي وو، او په عمده توګه د سراجيوو بريدونو کې؛ دا د سياسي اسلام پورې اړوند اسلامي بنسټپالنې څخه الهام اخيستونکی دښمنانه فعاليت ګڼل کيده چې د سياسي اسلام، دښمنانه فعاليتونو او دښمنانه تبليغاتو لپاره د ټولنو د جوړولو له لارې ترسره شوی و[۲۲].

-د هغو بنسټ ايښودونکو غړو په منځ کې چې په ۱۴ کاله بند محکوم شول (دوه کاله وروسته بيا وبخښل شول) د بوسنيا مشر علي عزت بيګوويچ وه، چې وروسته په ۱۹۹۲ کال کې د خپلواکۍ له اعلان وروسته

[۲۱]- الصراع العرقي والتدخل الدولي: الأزمة في البوسنة والهرسك ۱۹۹۳-۱۹۹۰. ستيفن إل. بيرج وبول إس. بقلم شوب (روتليدج، ۲۰۱۵)، ص. ٦٧.

[۲۲]- المرجع السابق. صفحة. ٦٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوسنيا او هرزيګوينا لومړی ولسمشر شو ، او بيا د SDA سياسي ګوند د مشر او بيا ولسمشر په توګه د يوې مشهورې سياسي شخصيت په توګه وټاکل شو. د عزت بيګوويچ سزا د "اسلامي اعلاميې" په نوم يوې مقالې سره تړاو لري چې په ۱۹۷۰ لسيزه کې ليکل شوې وه؛ د اسلامي اعلاميې محتوا چې په ۱۹۹۰ کال کې بيا خپره شوه، ځينې وختونه د اخوان المسلمين د اسلامي ايډيالوژۍ پر بنسټ بيان شوې، او د هغې محتوا تر نن ورځې پورې جنجالي پاتې دی[۲۳] .

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې د اخوان المسلمين ايډيالوژيکي شتون د ډيموکراتيک عمل ګوند (SDA) له تاسيس سره دوام وکړ، او د ډيرو ځوانو مسلمانانو شتون، چې عزتبيګوويچ يې الهام ګنل کيږي؛ خو د عليجا عزت بېګوويچ له مړينې وروسته، د هغه زوی بکر د ګوند مشري په غاړه واخيسته او له هغه وخت راهيسې هغه په ايډيالوژيکي لحاظ هم د اخوان المسلمين سره تړاو لري.

-په ۲۰۱۴ کال کې، د خبرونو د راپورونو له مخې، د ګنو ټبلويډونو په خپرونو کې، علي عزت بيګوويچ د اخوان المسلمين پلاوي ولسمشری ته ښه راغلاست ووايه! په مقالو کې د علي عزت بيګوويچ عکس هم شامل وه چې د رباع نښې يې کارولې،وي چې د اخوان المسلمين يوه مشهوره اشاره ده! خو د ولسمشری په ويب پاڼه کې د دې غونډې رسمي ريکارډونه نشته. غونډه د رسنيو د بحث موضوع وه؛ په ۲۰۱۶ کال کې، د صربيا ورځپاڼې پوليټيکا د "علي عزت بيګوويچ د امريکا د استخباراتي ادارو تر څارنې لاندې" تر سرليک لاندې يوه مقاله خپره کړه.

-په ۲۰۱۵ کال کې د پخواني ولسمشر محمد مرسي د محاکمې له پيل وروسته، باقر عزتبيګوويچ د ولسمشری يوه رسمي اعلاميه خپره کړه چې په کې يې له مصر څخه وغوښتل چې د بشري حقونو درناوی وکړي او د مرسي لپاره عادلانه محاکمه يقيني کړي. هغه وويل چې مرسي په قانوني ډول وټاکل شو، خو وروسته د يوې پوځي کودتا له لارې له واکه وغورځول شو، له خپلې ازادۍ څخه محروم شو، او د سياسي هڅونې له مخې قضايي اجرات ترسره شول چې موخه يې د سياسي سيالانو او د عبدالفتاح السيسي له رژيم څخه د مختلفو نظرونو لرونکو کسانو له منځه وړل وو، چې په پايله کې يې هغه په فزيکي توګه له منځه يوړل شو.

[۲۳]- الإسلاموية والأمن في البوسنة والهرسك. بقلم ليزلي إس. لابيل (معهد الدراسات الاستراتيجية وصحافة كلية الحرب الأمريكية، ۲۰۱٤) ص. ۲۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-خو، د اخوان المسلمين سره د ځوانو مسلمانانو تړاو ډير وخت ننګول کيږي، ځينې يې ادعا کوي چې د ډلې بغاوت د دوی د ايډيالوژيکي اسلامي-اخوان المسلمين اړيکو پرځای د سيوټکوويچ-ماشيک تړون په ځواب کې و.

-شواهد ښيي چې ځوان مسلمانان په سوسياليستي يوګوسلاويا کې د رونې اندو يوه ډله وه، چې له اسلام سره يې خپلې اړيکې لټولې او په دې کار کې يې د حکومت مخالفت کاوه؛ د دوی پلټنې دوی ته د دې لامل شوې چې د نورو هيوادونو خلک په ورته شرايطو کې سره ووينې، يعنې په داسې رژيمونو کې ژوند کوي چې د مذهب لپاره ځای نه ورکوي، لکه ترکيه، او دا شرايط نن ورځ د اخوان المسلمين سره د دوی د اړيکو د شاخص په توګه کارول کيږي؛ د ۱۹۸۳ کال د سراجيوو عملياتو وښودله چې دا رونې اندي د حکومت سره د مخالفت له امله ځورول شوي وو، نه د اسلامي انقلاب د پلان جوړولو له امله. د ځينو مدافع وکيل ډاکټر راجکو دانيلوويچ په نظر، د پريکړې لپاره شواهد يا جعلي وو يا مبالغه شوي وو.

-سربېره پردې، د هغو کسانو د څرګندونو له مخې چې د باقر عزتبيګوويچ د ۲۰۱۴ کال د مصري اخوان المسلمين له استازو سره د غونډې او د رباع نښې کارولو د پايلو په کمولو پورې اړه لري، دا عمل د ناپوهۍ څرګندونه وه، نه د اخوان المسلمين د ملاتړ ښودنه؛ باقر عزتبيګوويچ مخکې د خپل پلار او شخصي اړيکو له لارې د اخوان المسلمين له ځينو غړو سره د ليدنې فرصت درلود، او له همدې امله په قاهره کې د پيښو له امله حيران شو. هغه د هغو کسانو لپاره د خپل ملاتړ په څرګندولو کې تېروتنه وکړه چې د دې غميزې سره مخ شوي وو.

-د فتوا او خبرنې اروپايي شورا په ۲۰۰۷ او ۲۰۱۳ کلونو کې په سراجيوو کې څو منظمې تنظيمي غونډې جوړې کړې. د اخوان المسلمين نظريه پوه شيخ يوسف القرضاوي د ۲۰۱۳ کال په کنفرانس کې د باقر عزتبيګوويچ او مشر عالم حسين سره يوځای حاضر وو. شيخ القرضاوي د بوسنيا او هرزيګوينا او د دې هيواد له اشخاصو سره ګڼې اړيکې لري، او ECFR د هغه د شخصيت په اړه د شخړې څخه خبر و، چې په دې توګه د ټولنې او د هغه ترمنځ يې واټن رامينځته کړ؛ د مثال په توګه، ICBiH اد القرضاوي سره د مرکې کولو او د خپلو رسنيو له لارې د خپرولو څخه انکار وکړ[۲۴] .

[١٤]

[۲۴]- https://vijesti.ba/kategorija/koronavirus :وفقًا للموقع الإلكتروني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې يو بل مشهور شخصيت، پخوانی مشر عالم ډاکټر مصطفی سيريچ، د اخوان المسلمين او د هغې د مشرتابه سره د اړيکو په اړه تورن دی؛ سيريک د شيخ قرضاوي او د اخوان المسلمين د نورو مشهورو شخصيتونو سره يوځای د اخوان المسلمين سره تړلې د فتوا او ځيرنې لپاره د اروپايی شورا غړی دی. هغه د انګلستان ميشته راډيکال منځنی لارې غړی هم دی، چې له لارې يې د اخوان المسلمين سره تړلو ډيرو عالمانو سره د اړيکو فرصت ترلاسه کړی دی. د بوسنيا او هرزيګوينا د متخصصينو سره په خبرو اترو کې هغه په سياسي پروسو کې د شاملیدو ليوالتيا او همدارنګه د هغه بدليدونکي دريځونه او نظرونه هم تاييد شول[۲۵] .

-هغه د خپلو شخصي ګټو لپاره د کار کولو په تور تورن دی؛ هغه خپله وينا د هغه چا سره سمه تنظيموي چې ورسره خبرې کوي؛ خو په اروپايي غونډو کې، هغه غوره ګڼي چې له اعتداله ډکې خبرې اترې وکړي، او د اسلامپالو له خوا د تاوتريخوالي پر وړاندې د مخالفت غوښتنه وکړي. خو، په بوسنيا کې د هغه خبرې ډيرې سختې دي، او هغه د بوسنيايانو په منځ کې د اسلامي دين د عالم او د دې ځوانانو لپاره د يوې لويې نمونې په توګه ليدل کيږي. خو، په سياسي ډګر کې د هغه تېروتنو د هغه شهرت ته ډېر زيان ورساوه.

-هغه د سياسي ارمان په توګه ډېرې هڅې لري؛ د هغه په شهرت، اسلامي علمي وړتيا، او له سياسي اسلام سره د هغه په اړيکو تکيه کول؛ د راپورونو له مخې هغه په ۲۰۱۸ کال کې د همدې څوکۍ لپاره د ځان کانديدولو په اړه فکر کاوه. دا د اوسيدونکو لپاره د حيرانتيا خبره نه وه، ځکه چې هغه د سياسي موخو لپاره د خپل مذهبي دريځ او اړيکو کارولو لپاره پېژندل کيده! د هغه نوماندي د بوسنيا ټولنې لپاره په بالقوه توګه خطرناکه ګڼل کېده او د هغه د نه پوره کېدونکي اړتيا له امله وه چې په لوړ مقام کې وي، په داسې موقف کې چې له هغه ځايه څوک خپلې هيلې پوره کولی شي، او هغه پياوړې کولی شي؛ د هغه د شخصيت په اړه ګڼ راپورونه او مطالعات دا هم ښيي چې د سيرتش اړيکې د اخوان المسلمين سره تړلو سازمانونو او اشخاصو سره د هغه د شخصي اهدافو د ترلاسه کولو ليوالتيا له امله دي نه د سياسي اسلام د ترويج لپاره! د هغه د شخصيت په اړه پوهان، او همدارنګه هغه کسان چې له هغه سره موافق نه دي، وړانديز کوي چې د سيريک لخوا د دې اړيکو رامينځته کول او ساتل د پخوانۍ هڅې په جريان کې پياوړي شوي وو چې ځان د اروپايی مسلمانانو لپاره د لوی مفتي او واک په توګه رامينځته

[۲۵]- https://www.facebook.com/RadicalMiddleWay/posts/bosniaa-deeply-intimate-and-informative-conversation-with-the-former-mufti-of-bo/١٠١٥٤٠٤٣٣٧٤٢٣٧٤٤٠/

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي، په دې توګه ځان د دوی د مذهبي او روحاني مشر په توګه وړاندې کړي، او په دې توګه د يو سياستوال په توګه.

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې د اخوان المسلمين اوسني فعاليتونهAKOS - ؟ :

-د لورينزو ويډينو په وينا، په اروپا کې يو لږ شمير سازمانونه په دې باور دي چې په براعظم کې د اخوان المسلمين د فعاليتونو پايله ده؛ يو له دې ډول سازمانونو څخه په اروپا کې د اسلامي سازمانونو فدراسيون (FIOE) دی چې مرکزي دفتر يې په بروکسل کې دی. د AKOS ويب پاڼې له مخې، دا يوه غير جانبداره، غير دولتي او غير انتفاعي موسسه ده چې د بسپنې ورکوونکو د ونډو، غړيتوب فيسونو او اقتصادي فعاليتونو لخوا تمويل کيږي.

-د AKOS لخوا اداره کيدونکي ويب پاڼې، www.akos.ba، د امريکا راجستر شوي سرور بياکتنې څرګنده کړه چې د سايټ د ۳,٤۰۰ ورځني ليدونکو ډيره برخه (۸٤,٥٪) د بوسنيا او هرزيګوينا څخه راځي، پداسې حال کې چې پاتې نور له بهر څخه راځي، په غير مستقيم ډول د سازمان سره "محدود بهرني آنلاين دلچسپي" په کوته کوي، د هغې عايد سره، چې نږدې ٤۱,۸٤۹ امريکايي ډالرو ته رسيږي، د اټکل شوي اعلاناتو عايد پراساس چې په کال کې يوازې ۱,۰۰۰ امريکايي ډالرو څخه کم دی.

-دا سازمان د ځوانانو په روزنه تمرکز کوي، په عمده توګه د هغو منفي اغيزو څخه د پام اړولو له لارې چې د اخلاقي زوال، د ريښتيني انساني ارزښتونو له لاسه ورکولو، او په مخدره توکو، الکولو، زنا، او د ويجاړوونکي او خطرناک چلند نورو ډولونو روږدي کيدو لامل شوي دي.

-خو په زړه پورې خبره دا ده چې، AKOSپه خپله پاڼه کې دا هم روښانه کوي چې څوک د سازمان غړيتوب نشي ترلاسه کولی، يعنې هغه خلک چې د امنيت يا اساسي بشري حقونو په وړاندې په جرمونو محکوم شوي دي؛ هغه خلک چې د نورو ټولنو لخوا انضباطي يا ايستل شوي دي؛ او هغه خلک چې د ټولنې ديووالي سرغړونه کوي.

AKOS د "کلتور او تعليم ټولنې" ((AKEAنادولتي موسسې پورې هم اړه لري، چې په کوسوو کې يې د اخوان المسلمين سره د اړيکو شکمن سازمان په توګه فعاليت کاوه. د ۲۰۱٤ کال د خبرونو له مخې، AKEA په ۲۰۱٤ کال کې د کوسوو د ځانګړي ځارنوال دفتر لخوا د ٦٤ مشکوکو سازمانونو څخه د يوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په توګه وټړل شو. دا سازمان چې مرکزيې په پريستينا کې دی، په مصر کې د اخوان المسلمين سره نږدې و او د دې سازمان له لارې يې د ترکيې د ولسمشر اردوغان ملاتړ هم درلود.

-ترکي تيکا:.

-د اخوان المسلمين په اړه، د AKOS ويب پاڼه د دې سازمان په اړه ډيرې مقالې وړاندې کوي، کوم چې په څلورو کټګوريو ويشل کيدی شي: د اخوان المسلمين تاريخ او پرمختک، په مصر کې پرمختګونه، د اخوان المسلمين د ايډيالوژۍ په اړه مرکې يا راپورونه، د اخوان المسلمين سره تړلې شخصيتونه، او اخوان المسلمين او په بوسنيا او هرزيګوينا باندې د هغې اغيز.

-په لومړۍ کټګورۍ کې مقالې، چې د اخوان المسلمين تاريخي پرمختګونه په ګوته کوي، "د اخوان المسلمين شهيدان (BHS: Šehidi islamskog pokreta Muslimanska braća) "تر سرليک لاندې يوه لړۍ شامله ده، چې د حسن البنا په ګډون د خورا مشهورو "شهيدانو" ژوندليکونه وړاندې کوي. د مقالو دويمه کټګوري په مصر کې سياسي پرمختګونو باندې تمرکز کوي، لکه لاريونونه او د مرسي مړينه. د مقالو دريمه ډله د طارق رمضان او شيخ القرضاوي په څير اشخاصو لخوا ژباړل شوي ليکچرونه او نظري ټوټې لري.

-په ۲۰۱۵ کال کې، AKOS د رمضان سره يوه مرکه خپره کړه چې سرليک يې و "طارق رمضان: د خلاصون او انعطاف له لارې د هويت تعريف کول خورا مهم دي"، چې په کې هغه د نن ورځې يو له مهمو اسلامي مفکرينو څخه معرفي شو. وروسته هغه د "ډاکټر سيد رمضان د زوی په توګه معرفي شو، چې د حسن البنا شاګرد او نږدې ملګری و، چې د لوی او خورا اغيزمن عصري اسلامي غورځنګ بنسټ ايښودونکی و".

په ۲۰۱۳ کال کې، AKOS " اخوان المسلمين: په بوسنيا او هرزيګوينا کې اصليتونه، عمليات او فکر" تر سرليک لاندې يوه څيړنه خپره کړه، چې د مصطفی پرلجا د ماسټرۍ تيزس او د مسلمان اخوان المسلمين او په بوسنيا او هرزيګوينا او بوسنيايانو باندې د هغې اغيزې په اړه د کتاب څخه اقتباسات دي. د کتاب په مقدمه برخه کې، هغه د دې غورځنګ د ماهيت په اړه په لاندې جملو سره بحث کوي: د اسلام او اسلامي ارزښتونو په تاييدولو او د مسلمانانو ترمنځ د ځان باور او ځان درناوي په بيرته راګرځولو کې د هغې ونډه لويه او بې له شکه ده، مهمه نه ده چې څه پيښ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-په راتلونکو برخو کې، څېړنه د اخوان المسلمين په اړه معلومات وړاندې کوي؛ او په بوسنيا او هرزيګوينا کې يې اغيز، لومړی "زمور د زده کوونکو يوې ډلې ته په اشارې سره، چې د تاسيس په وخت کې يې په قاهره کې زده کړې کولې، د دې غورځنګ څخه خبر وو، او هغه لاره چې په هغه لومړني پړاو کې يې فعاليت کاوه جزوي وه او همدارنګه دا نظرونه څنګه د دوی بيرته راستنيدو سره دې سيمو ته ليږدول شوي وو" او دوی د مسلمانو ځوانانو ډله ده. په دې څېړنه کې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې پر مسلمانانو د اخوان المسلمين تعليمي اغېز او د "ډيرو ننګونو سره د مقابلې لپاره د مناسب، اغېزمن او په ورته وخت کې اسلامي ځواب" لپاره د دوی لټون تشريح شوی دی. څېړنه دا پايله په ګوتهکوي چې د بوسنيا پېښې يوازې "د تاريخي دورې د پېښو د يوې لړې انعکاس وه چې په مصر کې پېښ شوي!!! کوم چې لومړی مصريانو او بيا نورو اسلامي ټولنو ته د دوی په ځواک او په عمومي توګه، د هغو لويو تمدني ننګونو په وړاندې د اسلامي غبرګون په امکان کې اميد او باور بيرته راوګرځاوه چې دوی ورسره مخ وو، کوم چې د دوی د ژوند په واقعيت باندې يې لوی فشار راوړی و])[٣٦] .

FEMSYOپه ۲۰۱۸ کال کې په سراجيوو کې هم غونډه وکړه او د AKOS لخوا کوربه توب يې وشو. په ۲۰۱۹ کال کې، د دې نادولتي موسسې دوه غړي د FEMYSO استازي وو، چې د ويډينو لخوا پېژندل شوی بل MB پورې تړلی سازمان دی. د AKOS په مطبوعاتي اعلاميه کې د ورکړل شويو معلوماتو له مخې، دا سازمان له تيرو پنځلسو کلونو راهيسې د FEMSYO غړيتوب لري.

-د ډېرو هڅو سره سره، مور د AKOS د څېړنې په اړه رسمي ځواب نه شو ترلاسه کولای. خو، دا مهمه ده چې په ياد ولرئ چې که څه هم د AKOS ويب پاڼې په مقالو کې د اخوان المسلمين په اړه يې ژبه مثبته وه، خو په مستقيم ډول يې د اخوان المسلمين له ايډيالوژۍ سره د تړاو ملاتړ نه کاوه؛ سربيره پردې، د AKOSپورټل يو شمير نورې مقالې هم خپروي، چې په لويه کچه د اسلام، مذهبي ژوند طرز او هوسايني په اړه دي])[٣٧] .

-د پروګرام ېپه اړه، د AKOS پورټل د بشري مرستو فعاليتونه، او همدارنګه د ځوانو متشبثينو لپاره کورسونه، د بوسنيا سوداګرو سره د همکارۍ له لارې مرستې، او مختلف نور فعاليتونه روښانه کوي.

انظرAKOS :، "حركة الإخوان المسلمين - الأصول والممارسات والتأملات حول البوسنة والهرسك"، AKOS، يوليو/تموز ٢٠١٣،[٣٦]-https://akos.ba/pokret-muslimanska-braca-nastanak-.

انظر الموقع الإلكتروني: https://akos.ba/osam-stvari-koje-morate-nauciti-svoje-sinove/

[٣٧]-https://akos.ba/cuvaj-se-kletve-onog-kome-si-nepravdnu-ucinio-poucna-

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د امنيتي کارپوهانو او د مسلماني ټولنې د غړو سره په خبرو اترو کې، په دوامداره توګه ټينګار شوی چې سره له دې چې په اتحاديه کې غړيتوب لري او د اخوان المسلمين پورې اړوند مقالې خپروي، AKOSپه ساده ډول يوه مذهبي الهام لرونکې نادولتي موسسه ده چې د ځوانو بوسنيايي مسلمانانو لخوا رهبري کيږي. د راپورونو له مخې دا ځوان مسلمانان د بوسنيا او هرزيګوينا د مسلماني ټولنې استازيتوب کوي، د يوې مدغمې اروپايي لارې ملاتړ کوي، چې د بشري حقونو، ديموکراتيکو ارزښتونو، او بين المذاهبو خبرو اترو ته درناوی ولري.

-سره له دې چې د AKOS ويب پاڼه کې خپرونې خپرې شوې، ټولو هغو کارپوهانو چې مرکه ورسره شوې وه اشاره وکړه چې دوی په هيواد کې د يو منظم غورځنګ په توګه د اخوان المسلمين له شتون څخه ناخبره وو. د دې راپورونو له مخې، په بوسنيا او هرزيګوينا کې د سلفي غورځنګونو برعکس، د اخوان المسلمين د عملياتو هيڅ نښې نښانې نه دي موندل شوي، په شمول د اشخاصو يا مالي اړيکو، چې د بوسنيا او هرزيګوينا په شرايطو کې له کوم سياسي غورځنګ يا سياسي ګوند سره تړاو ولري[۲۸].

-په پای کې :

-هر هغه څوک چې په بوسنيا کې د يوګوسلاويا د فدراسيون له وخته د فدراسيون تر رنګيدو او کورنۍ جګړې پورې اسلامي غورځنګ تعقيبوي؛ دا څرګنده ده چې د بوسنيا اسلامپالان د سياسي اسلام ايډيالوژۍ ته په څرګنده توګه تمايل لري؛ که چيرې د دې تمايل توجيه د يوګوسلاويا مشر تيتو د اسلامي رجحان د ځوروني ورځو ته لاړ شي؛ هغه د جمال عبدالناصر د واکمنۍ له تجربې څخه په مصر کې د اخوان المسلمين غورځنګ سره د معاملې په برخه کې ګټه پورته کړه. خو د يوګوسلاويا د فدراسيون له رنګېدو وروسته، د سياسي اسلام د ايډيالوژۍ په لور تمايل څرګند شو، چې د بوسنيا د مشر اليجا عزتبيګوويچ له کړنو او ليکنو څخه پيل شو او تر عربي پسرلي پورې يې دوام وکړ. که څه هم د اخوان المسلمين سره د نړيوالې اړيکې راپورونه تاييد شوي نه دي، خو د اسلامي تمايل، فعاليت او غوښتنې ټول دې ته اشاره کوي؛ د اخوان المسلمين د مشهورو شخصيتونو سره د اړيکو، د هغوی فعاليتونو او په بوسنيا کې په اسلامي غونډو کې د هغوی د حضور سربيره.

[۲۸]-.المقابلة الرابعة للبوسنة والهرسك، ١٤ أكتوبر ٢٠٢٠، سراييفو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-خو نن ورځ، د اخوان المسلمين د سياسي اسلام ايډيالوژۍ په وړاندې د دې رجحان انديښنه او ويره په ځانګړې ډول د اردوغان پديدې له امله ده چې د نوي عثماني دولت د بيا راژوندي کولو هڅې کوي.

- ترکيه او په اروپا کې د ترکي ټولنو له لارې يې پراختيا؛ اردوغان د خپلې پاليسۍ د پرمخ بيولو لپاره د ترکي ټولنې او د اخوان المسلمين د سياسي اسلام څانګو څخه کار اخيستل پيل کړي دي. د ځينو اروپايي حکومتونو سره د سياسي شخړو په جريان کې د کارولو پروسه په ځرګنده توګه ځرګنده ده؛ له هغه وخته چې د اردوغان نفوذ په اسلامي قضيو کې ځرګند شوی، که په بوسنيا کې وي يا په بل ځای کې؛ دا هغه احتمال پياوړی کوي چې دا ډول ډلې د اخوان المسلمين په خير په سياسي اسلام پورې اړه لري.[۲۹]

اسلام کله بوسنيا او هرزيګوينا ته داخل شو؟

ولې او څنګه اسلام او د هغه مذهبي، سياسي، پوځي او کلتوري پيروانو د بالکان خاوره (د البانيا، کوسوو، بوسنيا او هرزيګوينا پرته) د عثمانيانو له فتحې وروسته پريښود - او څنګه دوی له اکثريت څخه اقليت ته بدل شول - سره له دې چې هلته نږدې شپږ پيړۍ پاتې شول؟

د عثماني واکمنۍ وروسته د بالکان په سيمه کې د اسلامي شتون د کمښت لپاره څو عوامل شتون لري، چې په لاندې ډول دي:

۱- مذهبي او سياسي شخړې :

-د عثماني واکمنۍ څخه په بالکان کې د ملتپالو غورځنګونو او خپلواکۍ غوښتنو راڅرګندېدل.

-د عثمانيانو له وتلو وروسته د مسلمانانو پر وړاندې د عيسوي چارواکو لخوا فشارونه او ځوروني.

-د اروپايي هېوادونو لخوا د مسلمانانو ضد ملتپالو غورځنګونو هڅونه.

۲ .مهاجرت او بې ځايه کيدل :

-ډېر مسلمانان د ظلم او ستم څخه د خلاصون لپاره اناتوليا (ترکيْ) ته وتښتېدل.

-د عثماني خلافت ځمکو يا نورو هيوادونو ته د مسلمانانو مهاجرت .

[۲۹]- مرکز أبحاث ودراسات مينا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د عيسوي لږکيو په ګټه د نفوسو د جوړښت بدلول.

۳- قومي او مذهبي تصفيه :

.په ځينو سيمو کې د مسلمانانو په زوره د عيسويت کولو او د بې ځايه کيدو عمل -

-هغه نسل وژنه او ډله ييزې وژنې چې د بالکان په ځينو برخو کې يې مسلمانان په نښه کړل.

۴- تبعيضي سياستونه او څنډې ته کيدل :

-د مسلمانانو د مذهبي او کلتوري کړنو د آزادۍ محدودول.

-د مسلمانانو لپاره په مشرتابه او سياسي مقامونو محدوديتونه وضع کول.

-د مسلمان اکثريت سيمو کې د پراختيا له پامه غورځول.

دا عوامل د عثماني واکمنۍ د اوږدې مودې سره سره د بالکان په ډيرو برخو کې د اسلامي شتون د کمښت لامل شول. خو، په ځينو سيمو لکه البانيا، کوسوو، او بوسنيا او هرزيګوينا کې لاهم مسلمانان شتون لري. [۳۰]

په بوسنيا او هرزيګوينا کې داسلام او مسلمانانو معاصر تاريخ:

-بوسنيايي مسلمانان اسلام يو دين او کلتور ګڼي، او د خپل ملي هويت يوه مهمه برخه يې بولي. د بوسنيا د دولت د بنسټونو په اړه هر ډول پوښتنه د دې هيواد د مسلمانانو د شتون په اړه پوښتنه ده. بله ننګونه په اروپا کې يو نوی رجحان دی چې اسلام په اروپايي تړاو سره شک رامينځته کوي، کوم چې په عمومي توګه په بوسنيا او هرزيګوينا او بالکان کې مسلمانان اغيزمن کوي.

-په بوسنيا او هرزيګوينا کې مسلمانان لا هم د جګړې وروسته ننګونو سره مخ دي (۱۹۹۵-۱۹۹۲)، په ځانګړې توګه هغه انساني زيانونه چې د وحشتناکو وژنو او بې ځايه کيدو له امله دوی ته رسيدلي چې د نفوسو توازن يې ګډوډ کړ او مسلمانان يې په يوه نازک وجود بدل کړل چې د پرله پسې بحرانونو سره مخ دي. دوی بله چاره نلري پرته له دې چې د يو مدني، څو نژادي دولت د ساتلو لپاره سخت کار وکړي چې ټول هغه خلک پکې شامل وي چې د دې ټولنيز جوړښت جوړوي، او په اروپايي اتحاديه او ناټو کې د

[۳۰]- بوابة البوسنة ترتيب نجيب السميعي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل هيواد د شاملیدو لپاره خپلو هڅو ته دوام ورکړي، کوم چې دوی باور لري دوی ته اقتصادي سوکالي راوړي او امنیت پیاوړی کړي.

"زمور په اړه، مور د هیڅا سره تړاو نه لرو. مور تل له یو چا سره تړلي یو، تل د یو چا د میراث استازیتوب کوو. ایا دا د حیرانتیا خبره ده چې مور غریب یو؟ پیړۍ ټبرې شوې او مور د ځان پیژندلو لپاره د ځان په لټه کې یو. نور مور ته د خپلو بیرغونو تر شا د پناه اخیستلو ویاړ راکوي ځکه چې مور خپل نه لرو. دوی مور ته اړتیا لري کله چې دوی مور ته اړتیا لري او بیا مور پریږدي ... مور په داسې سیمه کې ژوند کوو چیرې چې نړۍ سره یو ځای کیږي، د خلکو ترمنځ په پولو کې، د هرچا لخوا برید سره مخ شوي، او تل د یو څه ګناهګار دي. د تاریخ تاوتریخوالی څپې مور باندې راښکته کیږي، لکه څنګه چې دوی په غونډیو ماتیږي"...

-په بوسنیا کې د مسلمانانو اوسنی وضعیت نن یو ځل بیا د لیکوال ماسي سیلیموویچ په دې خبرو کې خلاصه کیږي. د "صوفي، درویش او مرګ" کتاب لیکوال: [۳۱]

-کله چې د شلمې پیړۍ د اروپا د براعظم تاریخ ته راځي، مور په یاد لرو چې د فاشیزم او نازیزم سره وروستۍ حساب کتاب، لږترلږه په رسمي ډول د اروپا د عامه افکارو او سیاست په کچه، په ۱۹۴۵ کې، د دوهمې نړیوالې جګړې له پای ته رسیدو سمدلاسه وروسته ترسره شو. بیا، لږ تر لږه په اصولو کې، فاشیزم نور په دولت یا ټولنیز صحنه کې شتون نه درلود. [۳۲]

-سربیره پردې، په اروپا کې د کمونیزم سره وروستۍ او تل رسمي حساب ، کتاب په ۱۹۹۰ کال کې د برلین دیوال له ړنګیدو سره وشو. لکه څنګه چې ښه پوهیږئ، تر ټولو خونړۍ تراژیدي د کمونیستي نظام او د هغې د مخکیني، سوسیالیستي یوګوسلاویا ړنګیدل وو.

په عمل کې، د پخواني سوسیالیست یوګوسلاویا په خاوره کې له ۱۹۹۲ څخه تر ۱۹۹۹ پورې جګړې او نښتې دوام درلود.

---

[۳۱]-.ماشه سليموفيتش، الصوفي والموت، داني، سراييفو، ٢٠٠٤، ص. ٣٠٩- ٣١٠ -١.
هناك كتابات عديدة حول مسلمي البوسنة بلغات مختلفة، منها: مارك بينسون، مسلمو البوسنة، تاريخ تطورهم منذ العصور الوسطى إلى انحلال يوغسلافيا. جامعة هارفارد، كامبريدج، ماساشوسيتس، ١٩٩٦. ومالكولم نويل، البوسنة، التاريخ المختصر، بان بوكس، ماكميلين، لندن ١٩٩٦. وهاغ

[۳۲]-.بولتون بالاشتراك مع سهى تاجي–فاروقي، الهوية الإسلامية ودولة البلقان، هيرست وشركاه، لندن، ١٩٩٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د ناټو ځواکونو په ۱۹۹۵ کال کې په بوسنيا او په ۱۹۹۹ کال کې د صربيا په کوسوو کې مداخله وکړه. [۳۳]

-موږ ډېر داسې کسان وينو چې باور لري چې د ناټو ځواکونو لخوا دا دوه مداخلې په خرګنده توګه د بالکان مسلمانانو د بشپړ له منځه وړلو لپاره يې د يوه اصلي او روښانه پلان څخه د ساتنې لپاره هڅول شوې وې . [۳٤]

-په هغه وخت کې، کمونيزم، لږ تر لږه په اصولو کې، پای ته رسيدلی و او له دولت او ټولنې څخه ورک و. د دوهمې نړيوالې جګړې پايله د اروپا لپاره ناوړين وه: لسګونه ميليونه کسان ووژل شول او ټپيان شول، او د اروپا يهوديان په نښه شول او نسل وژنه وشوه.

-په مساوي ډول مهم، موږ دا هم په ياد لرو چې په سوسياليستي يوګوسلاويا کې جګړې، او په عمده توګه په بوسنيا کې (۱۹۹۵-۱۹۹۲)، د يو نيم ملیون څخه زياتو خلکو د بې ځايه کيدو او له ۲۰۰،۰۰۰ څخه زياتبمړينې، او همدارنګه د بوسنيايي مسلمانانو په وړاندې د نسل وژنې کميسيون لامله شوې. [۳۵]

-د اروپايي يهودانو او اروپايي مسلمانانو د غميزو ترمنځ دا پرتله کول يقينا ويرونکي دي، مګر دا به نور هم ويرونکي وي که چيرې موږ دوی په ارامه تحليل کې شامل نه کړو، او بيا هغه لارې او نښې ولولو چې دوی پې تعقيبوي.

د دې لنډې مقدمې له لارې، موږ غوښتل چې دې حقيقت ته پام واړوو چې د بوسنيا دمسلمانانو لپاره دا وروستی تاريخ يو له هغو مهمو ننګونو څخه دی چې دوی ورسره مخ دي. د بوسنيا پر وړاندې تېری (۱۹۹۵-۱۹۹۲)، لکه څنګه چې د دې هيواد پر وړاندې جګړه وشوه، لاندې ويجاړونکي پايلې پې درلودې:

-د مړو، قربانيانو او اغيزمنو خلکو ګڼ شمېر!

---

[۳۳]- هناك كتابات كثيرة حول الحروب التي شهدتها يوغسلافيا الاشتراكية، منها: برانكا ماغاش وإيفو جانيتش (ناشرون)، الحرب في كرواتيا والبوسنة ۱۹۹۱ــ۱۹۹۵، فرانك كاس، لندن، بورتلاند، ۲۰۰۱.

[۳٤]- كلما وُجّه الانتقاد إلى المسؤولين الأميركيين بسبب الحروب التي تشنها بلادهم على العراق وأفغانستان استشهدوا بأنهم حركوا الآلة الحربية لحلف الناتو في البوسنة (۱۹۹۵)، وفي كوسوفو (۱۹۹۹) لـ"إنقاذ المسلمين".

[۳۵]- ارجع لكتاب يُعتبر وثيقة مميزة للمؤلف، روي غوتمان، تحت عنوان: شاهد على الإبادة الجماعية، دار النشر ماكميلان، نيويورك، ۱۹۹۳ -۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د نفوسو جبري بې ځايه کيدل.

-د کاتوليکانو، ارتودوکسانو، مسلمانانو او يهودانو ترمنځ د ګډ ژوند ارزښتونو تاوتريخوالی له منځه وړل.

د مختلفو مذهبونو ترمنځ د بې باوری ايډيالوژي خپرول، او په بوسنيا کې د مختلفو مومنانو ترمنځ د ګډ ژوند د هر ډول امکان سره مبارزه کول.

د مختلفو کلتورونو ترمنځ پارونه او تاوتريخوالی رامينځته کول، او داسې نور

- په صربيا کې د سلوبودان ميلوسويچ د رژيم پاليسي وه، او د بوسنيا په ځينو برخو کې د رادوان کارادزيچ پاليسی، چې د ميلوسويچ لخوا کنټرول او لارښوونه کېده، چې په عمومي توګه د بوسنيا لپاره د دې ويجاړونکو پايلو لامل شوې.

-دا ناورينونه نه يوازې د بوسنيا مسلمانانو، بلکې کاتوليکانو، ارتودوکسانو او د هيواد نورو اوسيدونکو ته هم متوجه شول. خو، د بوسنيا جغرافيايي او جيوپوليتيک موقعيت ته په پام سره، خو مسلمانان دي چې د دې ناورين پايلو څخه تر ټولو ډير رنځ وړي، او د دوی رنځ به د اوږدې مودې لپاره وي.

-دا يقيني ده چې هغه تاريخ ډېر لرې نه دی، په ځانګړې توګه د بوسنيا مسلمانانو لپاره، خو دوی ته ډېر اوږد ښکاري، او يو درونده بار به وي چې په نږدې راتلونکي کې به د دوی له اوږو څخه پورته نشي. له همدې امله، د بوسنيا د مسلمانانو دا دومره لرې تاريخ نه يوازې د يوې ننګونې په توګه ښکاري، بلکې د اوسنۍ حالت د جوړولو لپاره د يو لوی خنډ په توګه هم ښکاري، او همدارنګه د يوې سوکاله راتلونکې د جوړولو لپاره د يو خنډ په توګه هم ښکاري.

د بوسنيا او هرزيګوين مسلمانانو اوسنی حالت جوړول :

مورِ باور لرو چې ټول هغه څه چې د ۱۹۹۲ او ۱۹۹۵ کلونو ترمنځ د بوسنيا پر وړاندې د تيري او جګړې له امله رامينځته شوي، لاهم په يو ډول دوام لري، لکه څنګه چې د تيري او جګړې نورې وحشتناکې پايلې هم دي. يو بوسنيايي متل وايي: "د هغو کسانو لپاره چې له جګړې څخه ووځي، له جګړې څخه درونده هيڅ شی پرته له هغه خړ حالت څخه چې له هغې وروسته راځي".بل څه شی نشي ترلاسه کولی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

-مخکې له دې چې مورږ په اوسني وخت کې د بوسنيا پر مسلمانانو د تيري او جګړې د دردناکو پايلو په اړه بحث وکړو، اړينه ده چې د بوسنيا او هرزيګوينا د نفوس نقشه او په تيرو دوو لسيزو کې په عمومي کرښو کې رامنځته شوي بدلونونو ته اشاره کړو .

-په بوسنيا کې د نفوس وروستۍ سرشمېرنه په ۱۹۹۱ کال کې ترسره شوه. په هغه وخت کې، صربيان شاوخوا ٪۳۰، کروشيايان شاوخوا ٪۱۷، بوسنيان (مسلمانان) شاوخوا ٪۴۴، او ٪۶ د هغو کسانو په منځ کې ويشل شوي وو چې د "نورو" (يوګوسلاويا، او نور) په توګه طبقه بندي شوي وو. د ۱۹۹۵-۱۹۹۲ کلونو جګړې د بوسنيا د مختلفو خلکو په شمېر کې د څو دلايلو له امله کمښت راوست، چې مورږ يې په لاندې ډول وړاندې کوو:

-يو شمېر بوسنيايي اتباع ووژل شول.

-د جګړې په جريان او وروسته جبري بې ځايه کيدنه.

-لويديځو هيوادونو ته د ځوانانو مهاجرت.

-له جګړې وروسته د نفوسو د ودې کچه کمزورې وه.

-له جګړې وروسته دوره کې اقتصادي وضعيت خراب شو. له ډېرو کلونو راهيسې، په بوسنيا کې مطبوعات او رسنۍ د هغه "سپين طاعون" په اړه خبرې کوي چې د هيواد ټول خلک او د هغې ټول نفوس يې ځپلي دي. د هغو دلايلو سربيره چې مورږ يې پورته يادونه وکړه چې د هيواد د نفوس کمښت او د ډيموګرافيک بدلون يې اغيزمن کړی، مورږ بايد په بوسنيا کې د کليوالي اقتصاد او کرنې سکتور کمزورتيا هم په ګوته کړو. له پنځلسو کلونو څخه زيات وخت راهيسې، مورږ د کليوالو خلکو شمارونو ته د کډوالۍ شاهدان يو، خو نن ورځ د بوسنيا په شمارونو کې د نفوس د ودې کچه کمزورې يا په بشپړه توګه دريدلې ده.

-کله چې د يوې سوکاله او ښې راتلونکې د رامنځته کولو په اړه خبرې کوو، نو دا مهمه ده چې هغه عمومي شرايط او ملي چاپيريال په ياد ولرو چې پکې د جګړې ميراث او پايلې په ګوته کيږي. په بوسنيا کې د ډيټون د سولې ترونونو له لاسليک وروسته، هيواد په دوو ادارو وويشل شو (وروسته د برکو سکتور په نوم ياد شو). د ډيټون د سولې ترونونو له لاسليک راهيسې، په بوسنيا کې دوه ځواکونه شتون لري، يو پرمختللی او مثبت، او بل منفي او وروسته پاتې. لومړی د بوسنيا د يووالي د ساتلو غوښتنه کوي، پداسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال کې چې دوهم پې د شتون له منځه وړلو لپاره کار کوي. دا په لاندې کچو کې په څرګنده توګه ښکاره دی:

-ژور ټپونه د هغو کسانو په کورنيو کې څرګند دي چې ډير غړي يې له لاسه ورکړي دي، او د قربانيانو، بې ځايه شويو او شړل شويو کسانو د درد او کړاو د بيا رغونې او درملنې ستونزې. لکه څنګه چې مرحوم ولسمشر اليجا عزتبيګوويچ څو ځله مخکې ويلي وو، بوسنيا له جګړې څخه د يو داسې هيواد په توګه راڅرګنده شوه چې د مرکل پيمانه په لوړه کچه د يوې سختې زلزلې سره مخ شوه، لکه څنګه چې هرڅه له خپل ځای څخه لږدول شوي وي. [٣٦]

بې ځايه شوي دي او هغه کسان چې ژوندي پاتې شوي دي، هغو کورونو ته بيرته راستنول چې له هغه ځايه ايستل شوي وو. دا لاره له امنيتي، سياسي او اقتصادي مسلو سره ټرلې ښکاري. که څه هم په بوسنيا کې د ډيټون د سولې ټرونونه د بې ځايه شويو او شړل شويو کسانو خپلو کورونو ته د راستنيدو حق تضمينوي، خو د دې حق د پلي کولو هڅې د هغه ستونزمن اقتصادي وضعيت له امله زيانمنې شوې دي چې هيواد ورسره مخ دی.

-د بوسنيا د مختلفو مذهبونو او خلکو ترمنځ د ښه ګاونډيتوب دودونو بيا رغونه، چې تقريبا په بشپړه توګه ويجاړ شوي وو، ځکه چې د مسلمانانو، کاتوليکانو، ارتودوکس، يهوديانو او نورو ترمنځ د ګډ ښاري ژوند د اړخونو د ويجاړولو اغيزې به د هيواد د اوسيدونکو لخوا د اوږدې مودې لپاره احساس شي.

ځکه چې د بوسنيا د دولت ويجاړول او د هغه د شتون پای ته رسول د ميلوسويچ د پاليسۍ يو له مهمو اهدافو څخه و چې د يرغل او جګړې پرمهال يې پرورانديې ترسره کړ. په هاګ کې د جنګي جرمونو نړيوالې محکمې تاييد کړه چې په ١٩٩٢ کال کې د بوسنيا پر وړاندې يرغل او جګړه د "نورو" د مذهبي او کلتوري ميراثونو له ويجاړولو سره مل وه. احصايې ښيي چې د ويجاړ شويو مذهبي او کلتوري ميراثونو ترټولو لويه برخه د بوسنيا مسلمانانو پورې اړه لري. [٣٧]

---

[٣٦]- مارك Markfield, Leicestershireمذكرات علي عزت بيغوفيتش، أسئلة لا مفر منها: ملاحظات من السيرة الذاتية، المؤسسة الإسلامية، فيلد، لايسسترشاير ٢٠٠٣.

[٣٧]-راجع في هذا الخصوص الوثائق والأحكام الصادرة عن محكمة الجنايات الدولية لجرائم يوغسلافيا السابقة التي نصبها مجلس الأمن الدولي؛ حيث أدانت المحكمة الجنائية انتهاكات القانون الإنساني في يوغسلافيا السابقة، أو زوروا موقع - www.icty.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د اسلامي ډلې د رول بيا فعالول :

په بوسنيا کې د پراخې ويجاړۍ ورته کچه په هغه هيواد کې د اسلامي ټولنې سره هم وشوه، لکه د بوسنيا د مسلمانانو مذهبي اداره.

-په بوسنيا کې اسلامي ټولنه د ۱۹۹۵-۱۹۹۲ کلونو له جګړې وروسته راڅرګنده شوه چې ګڼ شمېر غړي يې له لاسه ورکړل، او د دوی د قيمتي معنوي او مادي شتمنيو يوه لويه برخه ويجاړه شوه. د بوسنيا د اسلامي ټولنې د علماوو د رياست لخوا چمتو شوي احصايو له مخې، ۱۹۹۲[۳۷] او ۱۹۹۵ کلونو ترمنځ موده کې شاوخوا ۶۵۰ جوماتونه او د قرآن حفظ مرکزونه په بشپړ ډول ويجاړ شول، پداسې حال کې چې په بوسنيا کې شاوخوا ۵۳۰ جوماتونه، د قرآن حفظ مرکزونه او نور ملکيتونه چې د اسلامي ټولنې پورې اړه لري جزوي يا بشپړ ويجاړ شوي. د همدې سرچينې - د عالمانو د صدارت (www.rijaset.ba) - په وينا، د اسلامي ډلې پورې اړوند ٪۸۰ ويجاړ شوي جوماتونه او ملکيتونه د صرب ځواکونو لخوا ويجاړ شوي، او پاتې ٪۲۰ د دې جوماتونو او ملکيتونو د کرويشيا ځواکونو لخوا ويجاړ شوي. [۳۹]

-په بوسنيا کې د اسلامي ټولنې د کارمندانو او غړو وژنې، او د جوماتونو او ملکيتونو ويجاړول، د پوځي عملياتو جانبي عوارض نه ګڼل کېدل. بلکه، دا ټوله ويجاړتيا پخپله د ډيرو پوځي عملياتو هدف و چې د بوسنيا مسلمانانو د قومي تصفيې په نيت پلان شوي او ترسره شوي وو. په دې اړه، مورِ مهربان لوستونکي ديته راجع کوو چې د هغه څه بياکتنه وکړي چې لويديځو څارونکو ليکلي دي. [۴۰]

-د يرغل او جګړې له پای ته رسيدو راهيسې، اسلامي ډلې د جوماتونو د بيارغونې، د جزوي بيارغونې او د ځوړول شويو او بې ځايه شويو مسلمانو ډلو د راټولولو نوښت کړی دی.[۴۱]

---

[۳۸]- www.rijaset.ba زوروا موقع رئاسة العلماء في البوسنة، باللغة الإنجليزية -

[۳۹]- **(www.rijaset.ba).**

[۴۰]-.راجع على سبيل المثال، روبرت ج. دونيا، سراييفو، سيرة ذاتية، هارست وشركاه، لندن، ۲۰۰۹ -

په دې اړه، مورِ اړيو چې عرب لوستونکي ته د بشپړ قانوني نظر څخه دا روښانه کړو چې په بوسنيا کې اسلامي ټولنه (لکه څنګه چې د نورو ټولو مذهبي ادارو قضيه ده) له دولت څخه خپلواکه ده؛ دا پدې مانا ده چې د جماعت اسلامي اداره، د دولت له کومې لاسوهنې يا مرستې پرته، خپل جوماتونه، اسلامي ښوونځي، زويه او اوقاف په خپله اداره کوي... اسلامي ډله هم خپل مشران په آزاده او خپلواکه توګه د دولتي دستګاه څخه غوره کوي. ډاکټر مصطفى افندي سيريک له ۱۹۹۳ څخه تر ۲۰۱۲ پورې د اسلامي ټولنې بنسټ مشري کوله، او له سپتمبر راهيسې حسين افندي کاوازوويچ ټاکل شوی دی. هغه کس چې د اسلامي ټولنې بنسټ د رياست مسؤليت په غاړه لري (له هغه وخت راهيسې چې په ۱۸۸۲ کال کې د بوسنيا په اړه د اتريش-هنګري امپراتورۍ واکمنۍ پرمهال تاسيس شو) د مشر علماو لقب لري[۴۱]- .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اداره عبارت ده له:

-په بوسنيا کې اسلامي ټولنه د اتو فتواګانو دفترونه لري، سربيره پردې چې د ولسمشرۍ دفتر د مرکزي اداري په توګه په پلازمينه سراجيوو کې موقعيت لري. د بوسنيا د عالمانو په رياست کې د سلووينيا جمهوريت، د کروشيا جمهوريت او د صربيا په ايالت کې د اسلامي ټولنو اداري هم شاملې دي.

لکه څنګه چې مورږ مخکې وويل، په بوسنيا کې د اسلامي ټولنې بنسټ ترټولو مهم لومړيتوب، له ۱۹۹۵ کال وروسته، د خپلو املاکو ميراثونو بيرته ترلاسه کول او بيا رغول وو، په ځانګړې توګه په بوسنيا کې، په شمول د هغو ملکيتونو چې د ريپبليکا سرپسکا اداري دننه موقعيت لري، چې دپراخه ويجاړتيا سره مخ شوي وو.

-له ۱۹۹۵ کال راهيسې، يو شمېر جوماتونه په هغو ځايونو کې بيا رغول شوي دي چې ويجاړ شوي يا ويجاړ شوي وو. خو، د بيارغونې دا هڅې د کډوالو او بې ځايه شويو کسانو د راستنيدو ورته کچه سره نه دي برابر شوي. له بلې خوا، هغه روحاني دليلونه او انګيزې چې د دې خلکو فزيکي راستنيدو سره مل دي بايد چمتو شي. دا روحاني راستنېدل يوازې د جماعت اسلامي اداري لخوا تضمين او ملاتړ کيدی شي.

د جګړې څخه مخکې د جوماتونو د بيارغونې د ورو سرعت تر شا يو شمير دليلونه شتون لري:

لومړی: له ۱۹۹۵ څخه تر ۲۰۰۰ پورې، يوه امنيتي ستونزه وه چې د بې ځايه شوو کسانو د خپلو اصلي استوګنځايونو ته د راستنيدو مخه ونيوله.

دوهم: د بوسنيا څخه په زوره بې ځايه شويو کسانو (د مسلمانو بې ځايه شويو په ګډون) يو شمير يې د اروپا، شمالي امريکا او آسټراليا په مختلفو هيوادونو کې د استوګنې نوي ځايونه موندلي دي. لکه څنګه چې دوی د نوي ژوند او دندو د جوړولو فرصتونه وموندل، يوازې يو څو يې پريکړه وکړه چې په بوسنيا کې د جګړې څخه مخکې خپلو استوګنځايونو ته راستانه شي.

دريم: په بوسنيا کې اقتصادي وضعيت ډېر خراب دی، او کار موندلو کې ستونزې شته. پلانونه روان دي چې ګڼ شمېر صنعتي تصدۍ خصوصي شي او د هغوی ملکيت خصوصي سکتور او بهرنيو شرکتونو ته انتقال شي. دا د عادي کارګرانو په لګښت ترسره شو، او دا تاسيسات بيا رغول شوي يا خپلو پخوانيو فعاليتونو ته بيرته نه دي راستانه شوي. د دې ټولو سربيره، د بې ځايه شويو کسانو د راستنيدو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرامونو د پلي کولو په لاره کې د ټولو خنډونو د لرې کولو لپاره سختې هڅې روانې دي چې د دوی د خوښې لارې سره سم ترسره کړي.

څلورم: له بوسنيا څخه لويديځو اروپايي هيوادونو، متحده ايالاتو او کانادا ته د ځوانانو دوامداره مهاجرت د هيواد د خراب اقتصادي وضعيت او په نړۍ راتلونکي کې د ښه والي هڅوونکو نښو نشتوالي پايله ده.

پنځم: هغه کډوال چې خپلو ښارونو او کليو ته راستانه شوي، چيرې چې نسل وژنه او قومي تصفيه په کې ترسره شوې وه، د دوی د قومي ټراو له امله د نژاد پرست چلند سره مخ شوي وو. په بوسنيا کې د مسلمانانو د لوی شمير قربانيانو ته په پام سره، په "قومي پاکو سيمو" کې نژادپرستي په عمده توګه بيرته راستنيدونکي مسلمانان په نښه کوي.

شپږم: په بوسنيا کې د نړيوالې ټولنې دلچسپي په دوامداره توګه کمښړي. په ۲۰۰۳ کال کې په عراق کې د امريکا د مداخلې راهيسې، د نړيوالې ټولنې تمرکز نورو "ګرمو ځايونو" ته اړول شوی، چې په بوسنيا کې د کډوالو او بې ځايه شويو کسانو د راستنيدو پروګرامونو پلي کول نور هم پيچلي او ګډوډ کړي دي.

دا ټولې ستونزې او ننګونې چې بوسنيايي مسلمانان په خپل ورځني ژوند کې ورسره مخ دي، دوی په خپل روان حال کې، د خپلو ژورو خاطرو، دردونو او تپونو سره په مستقيم ټکر کې اچوي. په عيني ډول، مورږ يو ځل بيا ټينګار کوو چې دا ډول ننګونې کاتوليکان، ارتودوکس او نور بوسنيايي اوسيدونکي هم ورسره مخ دي. خو، د مسلمانانو له خوا د لويو زيانونو، د هيواد اوسني جيوسټراټيژيک وضعيت، او د بالکان-اروپا اړيکو بدليدونکي تحرک ته په پام سره، بوسنيايي مسلمانان به د دې ستونزو سره تر ټولو ډير زيانمنوونکي وي، او د دوی کړاو به اوږد شي.

-په بالکان کې اسلاموفوبيا:

حتی د سوسياليستي يوګوسلاويا په جريان کې، مسلمانان کله ناکله د اسلاموفوبيا له څرګندونو سره مخ کېدل. د ۱۹۸۰ لسيزې په اوږدو کې په کوسوو کې ناکراری د سوسياليستي يوګوسلاويا د تاريخ په هغه پړاو کې د اسلاموفوبيا ليکنو خپرولو ته هڅونه ورکړه. امريکايی متخصص، نورمن سيګار، يو متن

(c) ketabton.com: The Digital Library

وليکه چې پکې يې د تيرې پيړۍ د ۱۹۸۰ او ۱۹۹۰ کلونو په اوږدو کې د بلګراد د رونې اندو لخوا د بالکان مسلمانانو سره د اسلاموفوبيا چلند مثالونه ليست کړل) [۴۲]

-اسلاموفوبيا، چې په رسنيو کې يو له خورا پراخه کارول شويو اصطلاحاتو څخه دی، او په عمومي توګه په اروپا او لويديځ کې يوه جيوپوليتيک ايډيالوژي ده، د دې مفکورې پر بنسټ ولاړه ده چې مسلمانان په اروپا او لويديځ کې نه غوښتل کيږي، دوی "اجنبيان"، "نور" دي [۴۳]

-هغه ليکنې چې د اسلاموفوبيا ايډيالوژۍ سره پيژندل شوي دي د شلمې پيړۍ په پيل کې په انګلستان، جرمني، فرانسه او نورو اروپايي هيوادونو کې ليکل شوي يهودي ضد ليکنو سره همغږي شکل لري) ۱۳ [۴۴]

-په اروپا کې ډېرو مسلمانو مفکرينو، او همدارنګه نورو اروپايي ډيموکراتيکو او سيکولر ليکوالانو، د اسلاموفوبيا په اړه ليکنې او مرستې کړې دي او د دې بريدونو او بدناموکمپاينونو ته يې ځوابونه ورکړي دي. د اسلام ضد کسان ويل چې اسلام اروپا ته راغلی، خو دوی دا حقيقت له پامه غورځولی چې عيسويت او يهوديت هم هغه مذهبونه وو چې اروپا ته راغلي او هلته نه دي پيدا شوي. له همدې امله، د خالص مذهبي نظره، اروپا يوه مستعمره شوې وچه ده؛ عيسويت، يهوديت او اسلام، د نن ورځې د اروپا دوديز مذهبونه، د دوی په خاوره کې نه دي رامينځته شوي، بلکې د منځني ختيځ د مثلث څخه معرفي شوي دي: بيت المقدس، مکې او مدينې څخه .

-د نړۍ راتلونکي ننګونې :

د دې ليکې په پای کې، موږ تاسو ته يادونه کوو چې د بوسنيا د مسلمانانو راتلونکی يو ټاکل شوی يا ورکړل شوی نه دی. بلکه، د دوی لپاره راتلونکی يوه دنده او دوامداره هڅه ده، چې د ډيری خنډونو له امله خنډ سره مخ کيږي.

---

[۴۲]-نورمان سيرغار، دور المستشرقين الصرب في تبرير الإبادة الجماعية المرتكبة ضد مسلمي البلقان، منشور في المجلة الفصلية للثقافة الإسلامية، مجلد XXXVIII ١٩٩٤ - رقم ٣، لندن،.

[۴۳]-انظر إلى مقالنا: أنس كاريتش، من هو الآخر في وقتنا الحاضر؟، ورقات متفرقة، مؤسسة قرطبة، لندن، ٢٠٠١ -

[۴۴]- عرض مميز لمظاهر من الإسلاموفوبيا الحديثة -في الغرب، انظر: الإسلاموفوبيا والكراهية ضد المسلمين: الأسباب والعلاج، مؤسسة قرطبة، لندن،

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د هغه څه له مخې چې مورږ د هغو بنسټونو په اړه پوهيږو چې پر هغو باندې د ګوندونو فعاليتونه ولاړ دي، د ارادې اعلان، او د بوسنيا مسلمانانو سره ترلې ملي او مذهبي بنسټونو پاليسۍ، مورږ کولی شو ووايو چې د دې هيواد مسلمانان بايد لاندې ټکو ته غاړه کيږدي:

لومړی: د بوسنيا ساتل د يو داسې او توکميزمدني دولت په توګه، پاتې کيدل چې د دې ټولنيز جوړښت جوړونکي ټول خلک پکې ځای پر ځای کړي..

مرحوم ولسمشر اليجا عزتبيګوويچ تکرار کړه او په ډيرو مواردو کې يې وويل: "مورږ بايد په بوسنيا کې له صربانو او کروشيايانو سره واک شريک کړو، خو مورږ به بوسنيا ته اجازه ورنکړو چې وويشله شي".

دوهم: د بوسنيا مسلمانان بايد سخت کاروکړي ترڅو خپل هيواد د اروپايي اتحاديې او ناټو سره يوځای کړي. بوسنيايي مسلمانان په دې باور دي چې دا به هيواد ته اقتصادي سوکالي او امنيت راولي.

دريم: بوسنيايي مسلمانان چمتو دي چې خپل اسلامي دودونه د دين او کلتور په توګه وروزي، او دوی يې د خپل ملي هويت کليدي برخې ګڼي. په دې اړه، مورږ وايو چې د بوسنيا مسلمانانو د کلتوري او مذهبي اړيکو د مختلفو بڼو سره د ليدو او تطبيق لپاره ډير فرصتونه درلودل، او دوی په اروپا او منځنۍ ختيځ کې د مسلمانانو سره قوي اړيکې جوړې کړې.

د بوسنيا د مسلمانانو د راتلونکي په وړاندې د مهمو ننګونو په اړه، مورږ دوی په لاندې کچو کې ګورو:

لومړی: د بوسنيا د دولت د اصلي شتون په اړه پوښتنه کول د دې هيواد د مسلمانانو د شتون په اړه پوښتنه کول دي. دا ننګونه د بوسنيا د يو ډيموکراتيک، عصري او څو مليتي دولت په توګه د ساتلو لپاره د هڅو په کولو سره له منځه وړل کيدی شي او بايد ترسره شي.

دوهم: په اروپايي وچه کې يو نوی او پټ رجحان شتون لري چې د اروپا سره د اسلام تړاو تر پوښتنې لاندې راولي او هڅه کوي چې د دې تړاو د ادعا کولو مخه ونيسي. له همدې امله، د بوسنيا مسلمانانو په وړاندې لويه ننګونه د اسلام د عصري انځور د وړاندې کولو او په بوسنيا او بالکان کې د اسلام او مسلمانانو د کلتور د يوې مستندې نمونې د وړاندې کولو طريقې نوي کول دي. په دې هيواد کې د مسلمانانو تعليم يافته طبقه بايد د اسلام او اسلامي کلتور يوه متحرکه او متقابله نسخه د هغې شاوخوا چاپيريال سره وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: په نړۍ راتلونکي کې د لويديځ بالکان هيوادونو د شاملولو لپاره د اروپايي اتحاديې خټيځ ته پراختيا پخپله په بوسنيا کې د مسلمانانو د راتلونکي په وړاندې يو له لويو ننګونو څخه ده. نن ورځ، د اروپايي اتحاديې په هيوادونو کې ګڼ شمير مسلمانان ژوند کوي او کار کوي. دا حقيقت د بوسنيا مسلمانانو لپاره يو دليل او توجيه وړاندې کوي چې د دې متحدې اروپايي پروژې سره د يوځای کيدو لپاره کاروکړي. دوی اړ دي چې د دې لپاره ښه چمتووالی ونيسي ترڅو ډاډ ترلاسه شي چې د دوی ګډون ګټور وي. [٤٥]

-په پايله کې، مورږ وايو چې د سولې د اوږدې مودې ډيرو وختونه دې هيواد ته اجازه ورکړې چې پرمختګ او سوکالي ترلاسه کړي، چې په ترڅ کې يې د بوسنيا انساني او ټولنيز جوړښت نوی او پراختيا موندلې ده. له بلې خوا، جګړو تل په بوسنيا کې ويجاړتيا رامينځته کړې ده، هغه هيواد چې مختلفې ډلې، مذهبونه او مليتونه يې سره يو ځای کيږي.

-راځئ چې دا هيله ولرو چې په بوسنيا کې سوله به د دې هيواد د خلکو، مذهبونو او قومي ډلو ترمنځ د څو اړخيزو اړيکو بيارغونې لامل شي.[٤٦]

په بوسنيا او هرزه ګووينا کی د ۲۰۰۰ ميلای کال مهمې پيښې (د مسلمانانو دردونه او اميدونه) :

د جمهور رئيس علی عزت استعفی:

-د جمهور رئيس استعفی په ټولو موازينو سره يوه تاريخي واقعه شميرل کيږي چې اعلان يې مخکې شوی وه مګرداکتوبر په ۱۵ نيته يې په رښتوني ډول سره وراندی کړه ، دی د مسلمانانو واقعی غمخوروه چی ټول عمر يی جهاد او مبارزه وکړه تر څوخيل هدفونه او هيلی په لاس راوړي مګر ځينی يی ترلاسه اوځينی نورې يی سرته و نه رسيدی دا د ژوند لار ده ځکه چی لوی پروګرامونه د راتلونکو نسلونو دنده اووظيفه ده او دا په يوه سړي او يا يوې ډلې باندې نه تر سره کيږي سره ددې چې مشري اولارښوونه ډير ارزښت

[٤٥]- اپر کارنيولا-سلوانيا
داليکنه د ډاکټر انس کاريچ ده چې د سراجيوو په اسلامي کالج کې د قرآن کريم د تفسير پروفيسور او په څو لويديځو پوهنتونونو کې ميلمه پروفيسور دی. هغه يو څېړونکی دی چې په اسلامي ميراث او فلسفه کې تخصص لري. هغه د عربي متني تفسير ميراث په اړه ګڼ شمېر مطالعات او څېړنيزې مقالې خپرې کړې دي، چې په ځانګړې توګه د فلسفي انسايکلوپيډيا "د پاکوالي د ورونو خطونه" انتقادي او تفسيري لوستل دي.
په عربي ژبه ژباړل شوی: کريم المجري - د بالکان په چارو کې متخصص څېړونکی[٤٦] - .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او اوچت مقام لرى او داد قيام اوغورځنګ لومړنى شرط او د يوه پروګرام د پرمخ بيولو لپاره تخم «زړى» حسابيرى .

-روښانه ستورى خپله ځلا ساتى اګر که دا ستورى د لومړى قطار ځخه راوروسته شى او يايى د ډوبيدو« غروب » وخت راورسيږى دا وصف په على عزت رحمت الله عليه ښه تطبيقيږي چى رياست يي پريښود مګر د خپل ګوند مشر توب بى پرينښود، اوځان يى د نورو مصروفيتونوځخه خلاص کړتر څو د خپل ګوند د صف پاکولو او صفا کولو ته په کلکه ملا وتړي لکه بزګر چې خپل کښت د مضروحشراتو اوطفيلى نباتاتو ځخه پاکوي اوبيايى فصل ته د خوښى اوخوشحالى سترګى غړوي خود على عزت غوندى ځلانده ستورى په ځليدو دى خو کفار هر وخت خفه کيږي ولې دده په رښا به راتلونکي نسلونه خپله مبارزه مخ په وړاندى بيايى ترڅوخپلو پاکو هدفونو ته په دنياکې په بريالیتوب سره ورسيږي او يا د آخرت په ښايسته کولوسره د شهادت جامونه په سرواړوى.

-على عزت اوس د ٧٦ کالو (دا ٢٠٠١ ميلادي کال وه) په عمر دى او د داسې سياسي خطرناکې مرحلې ځخه د تيريدو لپاره ځان برابروي چې د بوسنيا په زرګلن تاريخ کې بې ساري دى او ده په خپل ژوند کې د بوسنيا هيواد ته داسې سياسي او قانوني موجوديت و باښه چې ټوله نړى پرې اعتراف کوي، د ملګرو ملتونو غړيتوب يې هم لاس ته راوړ او اوس پدى هڅه کې دى چې د اروپا د يووالي په ډله کې داخل او د ناتو په ټولنه کې غړى و منل شي ترخوپې سياسي وجود تضمين شي اود ګاونډيانو په سترګو کې د ښکار ځاى و نه نيسي اګر که په صربيا او کرواتيا کې ديموکراتيک حکومتونه منځته راغلي، د بوسنيا اوهر سوګووينا اړيکې د صربيا او کرواتيا د نويو حکومتونوسره تر ډيره ښې شوې دي ، ځکه چى په سيمه ايز او ديپلوماتيک اړخ کې مرستې زياتې شوې دي. د ساري په ډول کله چې على عزت په ٢٠٠٠ م کال کې کرواتيا ته سفروکړ د هغه هيواد ټولې انديښنې له منځه لاړې او د جمهور رئيس ستيب ميسيتيش سره بې خبرې کړې او په پلازمينه « زاګرپ کې يې څو ټرونونه هم ورسره لاسليک کړل چې داد على عزت د استعفى ځخه وړاندې د اکتوبر په مياشت کى ترسره شول او دکرواتيا نوي جمهوررئيس د بوسنيا د خواخوږوځخه ګټل کيدو او داخواخوږى يې هله څرګنده شوه چې کله يې د «لاهاى » د جنګى جرائمو د محکمې په وړاندې يې ګواهي ورکوله ويې ويل: د بوسنيا او هرزو ګووينا سياسي جوړښت د کرواتيا ځخه ډيروړاندې دى او داسې دلايل يى وړاندې کړل چې د کرواتيا مخکينى جمهوررئيس يي « ترکمان» پرې سپک او ملامت کړ داد على عزت او کرواتى جمهور رئيس د شخصي اړيکو په بنسټ ولاړې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ۲۰۰۰م کال ترختميدو د بلګراد او بوسنيا تر منځ د سفيرانو تګ راتګ پيل شواو اقتصادی تړونونه لاسليک شول او د صربيا نوی جمهور رئيس فويسلاف کوستو نشاد بوسنيا او هرزو ګووينا د پولو احترام اوسياسي جوړښت د ساتنې تعهد پې وکړ.

-د نومبر د مياشتی په لومړيو کې د «دايتون غونډه او همدا رنګه په ۲۴ نومبر د «زاګرپ » غونډه هم دايره شوه دواړو د بوسنيا دخيلواکۍ د پولو احترام او د داسې يو سيمه ايز جوړښت منځته راتلل چې بيا نظامي يرغل ته مخه خلاصه نشي اومختلفې نارې سورې بندې کړي پدې هڅه او هاند چې دبوسنيا هيواد په نړيوالومختلفو اتحاد يو او ټولنو پورې و تړله شي، او هغه کشمکش او فشار چې په علي عزت او د هغه په ګوند نړيوالو ټولنو را منځته کړی وه ، علی عزت يی داسې په ميړانه مقابله وکړه چې هيڅکله د هيريدو وړنده او هغه پدې ټکی چې دعلی عزت د استعفی څخه وروسته به څوک د هيواد جمهور رئيس وي.

- د ملګروملتونو استازی د بوسنيا دجمهوري رياست او د خلکو له خواد ټاکل شوي پارلمان د پريکړې پر خلاف هڅه کوله چې «بيدقا » ددې مقام لپاره ونوموي د بوسنيا د قانون په اساس د نوي جمهور رئيس ترټاکنې پورې به د مخکيني مستعفي شوي جمهور رئيس په خوښه ددې څو کی لپاره څوک نومول کيږی، ولی د ملګرو ملتونو استازي پرته له کومی ګټې خپلو هلوځلو ته دوام ورکاوه خو د بوسنياد جمهوري رياست مجلس اوپارلمان پدې فيصله وکړه چې تر نوو ټاکنو پورې به «خالد قينباس » د علی عزت په خوښه د دې مقام چارې پر مخ بيايي او دا پريکړه يی د ملګرو ملتونو د ارتباط څانګی ته واستوله.

ظلمونه او تهديدونه : هغه ظلمونه او ناخوالې چې د بوسنيا او هرزوګووينا مسلمان ولس ورسره مخامخ شو دا ټول د ملګرو ملتونو د استازی «فولفغانګ بتيرتيش » په اشاره وه له هغې څخه د نړيوال څواک لخوا د بوسنياد تلويزيون ترڅ هم وه چې داد مسلمانانو په مقابل کې يو ثقافتی ظلم او تيری شميرل کيږي چې دا د هغو نيوکو سره يو ځای زمزمه کيده کوم چې د صربيانو په لاس د ړنګ شوو جوماتونو په بيا آبادیدو باندې تينګار وه چې ددې نيوکو څخه يوه هم د کاتوليکی کار دينال بولتش هغه وينا ده چې د ايتاليايی اخبار سره يی په څرګنده او شکاره دروغو سره داسې وويل : په بوسنيا او هرزو ګووينا کې داسی هڅې رواني دي چې يواځې په پلازمينه سرائيوو کې ۲۶۷ جوماتونه جوړيږی مګر په حقيقت کې يواځی ۸ جوماتونه جوړيږی او بس ،(د کاتوليکي کاردينال ددومره زياتو جوماتونو دجوړيدو خبرصرف په مسلمانانو باندې دکفري نړی له خوا يو ډول فشاردی چې شايي دولت ټوله بوديجه په جاموتونو لګوي) .

(c) ketabton.com: The Digital Library

-او کوم اساسی خطرونه چی د بوسنيا مسلمانان ورسره مخامخ دی د هغه زياتومينونو موجوديت دی چې يواځې تير کال يې د يو ميليونومينونو اعلان وشو خو تر اوسه پورې ۱۲۰ زره تنه ايستل شويدي او بس او همدا رنګه د مسلمانانو څخه د هغه وقفي ځايونو اخستل او مسلمانان په زور ورڅخه محروم ول دي چې تقريباً سل کاله وړاندې د اتريش هيواد په ظالمانه يرغل کې تر اخستل شوي وه او بيا د يوګوسلاوياد کمونستي تيري څخه پيل او د هغې د ړنګيدو څخه وروسته هم مسلمانان د خپلو اوقافوڅخه محروم و ساتل شول آن تردې چې د ملګرو ملتـونـواستازی» هم د «وقف» موسسې ته د اوقافو په نه سپارلو تينګار کاوه. دا د بوسنيا او هرزو ګووينا په هيواد کی د ځينو مهمو پيښو لنډيز وه چی په ۲۰۰۰ م کال کی منځته راغلې وې چې د روژې د مبارکې مياشتې اوکوچني اختر په را رسيدو سره پای ته ورسيدي ، مسلمانان د يو کلک ديوال په څير دي چې د يو بل په تينګښت کې يې مهم رول لوبولی شي خو افوس چې مسلمانان په خپل دين باندې محکم او ثابت وی . [۴۷]

-د الفرقان او نيزه خپرونه د کويټ هيواد به بوسنيا او هرزه ګووينا کی د مسلمانانو دردونه او اميدونه ،ابو حمزه محمدبشير مدنی.

-د مقاومت فيلسوف... د عزت بيګوويچ لور د خپل پلار او د هغه د وروستي پيغام په اړه خبرې کوي :

[۴۷]- .الفرقان او نيزه خپرونه د کويټ هيواد به بوسنيا او هرزه ګووينا کی د مسلمانانو دردونه او اميدونه ،ابو حمزه محمدبشير مدنی ژباړه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د بوسنيا ولسمشر اليجا عزت بيګوويچ د فبروري په ۲۱مه د کوواچي هديره کې دعا کوي. عزت بيګوويچ د فبروري په ۲۲مه د زړه د ناڅاپي حملې وروسته د معاينې او درملنې لپاره کلينيک ته ورل شوې وه.

د بوسنيا مرحوم ولسمشر، اليجا عزت بيګوويچ (الجزيره/اداري).

راپور : عبدالمنعم هيکل.

.۲۰۲۴/۱۲/۱۹

-له دې نړۍ څخه د وتلو په ورځ سهاروختي، اليجا عزت بيګوويچ د خپل مرګ په بسترکې ناست و، او له خپلې مشرې لور، ليلى سره يې د هغه لوى درس په اړه خبرې کولې چې هغه په خپل ژوند کې زده کړى و... يو داسې ژوند چې په هيڅ ډول عادي نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د زندان له ژورو څخه د سياست تر دهليزونو او د جګړې ډګرونو پورې، د بوسنيا او هرزيګوينا مرحوم مشر- د خپل ۷۸ کلن ژوند په اوږدو کې - د خپل هيواد د تاريخ په يوه مهم پړاو کې په دوامداره توګه د ژوند معنی لټوله. هغه د ختيځ او لويديځ ترمنځ د خپل هدف، خپل ايمان او د اسلام پيغام په اړه پوښتنې کولې.

-د هغه د بډايه ژوندليک او تاريخ څخه، داسې ښکاري چې هغه په پيل کې ځينې خوابونه ومونډل، مګر هغه تل د ډاډ په لټه کې و. دا ډاډ، چې د سختيو لخوا رامينځته شوی او پالل شوی، تر هغه وخته پورې کرل شوی او پالل شوی و چې د هغه زړه ډک شو، او هغه د جلاوالي په وخت کې د خپلې لور سره د شريکولو لپاره ناست و.

-د هغه له مړينې څخه يوويشت کاله وروسته، ميرمن ليلی اقشاميا د خپل پلار د ژوند ځينې کيسې او هغه رازونه بيانوي چې د هغه کيسه تر نن ورځې پورې دومره الهام بخښنه کوي. دا مرکه د زړې کورنۍ کور کې ترسره شوه، کوم چې اوس د بوسنيا پلازمينې، سراجيوو د پريکا په ګاونډ کې د اليجا عزتبيګوويچ بنسټ مرکزي دفتر دی.

-هغه وايي، "کله چې زه د خپل مرحوم پلار يادونه را يادوم، زه پوهيږم چې دا تر ډيره د هغه سړي انځور دی چې په فکر کې ورک شوی و. هغه ډيرې خبرې نه کولې، مګر تل يې په يو څه فکر کاوه، لوستل يا ليکل".

-هغه (ليلی) د خپل پلار د ژوند تجربه د "بشپړ او متنوع" په توګه بيانوي: يو اروپايی مسلمان، يو سياسي زنداني، د سياسي ګوند بنسټ ايښودونکی، يو سياستوال، د فاشيست ضد، د هيواد د دفاع لپاره د جګړې په جريان کې د بوسنيا د اردو عالي قوماندان، او په ورته وخت کې د انسان روح او د انسانيت لپاره د خدای په پيغام باندې ژور متفکر باور لرونکی. هغه د خپل ژوند فلسفه د هرې سياسي پريکړې په جوړښت کې واوښدله چې هغه يې وکړل هڅه يې کوله چې په آزادۍ او د ښه والي لپاره د مبارزې په اړه د هغه باور ته غاړه کيږدي".

-اندېښنې او رولونه :

د انديښنو او دندو دا ژورواليو يو بل سره يوځای کول د علی عزت بيګوويچ د ژوند يوه مهمه ځانګړتيا وه چې له پيل څخه وه. هغه په ۱۹۴۶ کې د مسلمانو ځوانانو غورځنګ کې د ښکيلتيا له امله زنداني شو، کله چې هغه يوازې ۲۱ کلن و، د يوګوسلاويا په پوځ کې يو سرتيری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-له درې کاله بند وروسته، ځوان فعال د کار موندلو، پوهنتون ته د زده کړې او نوې کورنۍ د پيلولو لپاره خوشې شو.

- د عليجا عزت بيګوويچ موزيم کې يو عکس په ۱۹۴۶ کې د هغه د بند اسناد وړاندې کوي (الجزيره)

ځوان عليجا عزت بيګوويچ په ۱۹۴۶ کې په زندان کې (الجزيره) .

-هغه د کرنې انجينرۍ زده کړه پيل کړه، بيا يې قانون ته مخه کړه. هغه بيا په ساختماني سکتور کې کار وکړ، په مونټينيګرو کې د اوبو بريښنا سټيشن د جوړولو څارنه يې کوله. په ورته وخت کې، هغه د "اسلامي بيداري ستونزې" په اړه د مستعار نوم لاندې مقالې وليکلې. هغه واده وکړ او د خپلې ميرمنې، خالدې سره يې درې ماشومان درلودل: ليلى، سبينا، او باقر. هغه وروسته پنځه لمسيان درلودل.

ميرمن ليلى وايي، "هغه د خپل پلارتوب لپاره ډير وقف شوى و. هغه زمونږ د روزنې لپاره خورا روښانه ليد درلود، چې ډير بنسټيز اصول يې پکې شامل وو، مګر هيڅکله يې زمونږ شخصيت يا وقار ته هيڅ زيان نه دى رسولى. د تعليم او نظم لپاره دې معتدل او ډيموکراتيک چلند زمونږ په زړونو کې د هغه لپاره ريښتينې مينه او درناوى رامينځته کړ".

-د دې چلند له لارې، هغه "د خپلو ماشومانو سره نږدې اړيکې جوړې کړې، کوم چې د هغو ستونزو او سختيو په لرې کولو کې مهم وو چې مورږ وروسته د يوې کورنۍ په توګه ورسره مخ شو.و.

او دا ستونزې څومره وې. کله چې هغه خپلې شپږمې لسيزې ته نږدې شو، عزتبيګوويچ په ۱۹۸۳ کې د ۱۲ نورو مسلمانو روڼ اندو او مفکرينو سره يوځاى په يوګوسلاويا کې د "د اساسي قانون د ړنګولو لپاره په يوه سازمان" کې د ګډون په تور محاکمه شو.

-هغه په ۱۴ کاله بند محکوم شو. تر هغه وخته پورې، د هغه درې ماشومان لوى شوي، واده شوي، او هر يو يې خپلې کورنۍ درلودې.

<u>-له زندان څخه ليکونه :</u>

ليلى وايي چې سږ کال - له دې محاکمې څخه نږدې ۴۰ کاله وروسته - هغه وکولاى شوه چې د خپل پلار سره د هغه د بند پرمهال تبادله شوي دټولو ليکونو بياکتنه وکړي. هغه بيا پوه شوه چې هغه هيڅکله د خپل پلار په اصلي هويت نه پوهيده پرته له هغه ليکونو چې هغه ورته له زندان څخه ليږلي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-دا ليکونه "زمونږ د ژوند ترمنځ يوازينۍ اړيکه وه. په هغه وخت کې، د هغه لمسيان زيږيدلي وو، او هغه ځيني يې تر هغه وخته پورې ونه ليدل چې له زندان څخه خوشې شو. مونږ هر يو په خپل ډول د دې بې عدالتۍ سره مخ شوو. زه په شخصي توګه تل حيرانه وم چې هغه څه فکر کوي کله چې هغه د ١٤ کلن بند سزا سره مخ شو".

انځور ٥: عزت بيګوويچ د خپلې ميرمنې خالدې، د هغه لور ليلى او د هغه لومړۍ لمسۍ سيلما سره په ١٩٧٧ کې د کروشيا ډوبروونيک ته د سفر په جريان کې (الجزيره).

-ميرمن ليلى مونږ ته د دې ليکونو څخه يو وښود چې د هغې پلار هغې ته ليږلي و کله چې هغه پوه شو چې هغه به په زندان کې اوږد وخت تير کړي.

-په هغه کې، هغه وايي: "کله چې زه ستاسو څخه يو ليک ترلاسه کوم، زه يې سمدلاسه په خپله ټولګه کې نه ساتم. زه يې د څو ورځو لپاره په خپل جيب کې ساتم او وخت په وخت يې بيا لولم تر هغه چې بل ليک راشي".

-"ستاسو ټول ليکونه ما ډير ځوروي. زما ژوند ممکن پدې ډول لنډ شي، مګر دوی ماته خوښي راوړي، او هره خوښي خپل قيمت لري".

-"بله خبره دا ده چې زه به ستاسو ټولو پرته څه وکړم؟ زه هڅه کوم چې دا مسله د ځان او ستاسو ترمنځ د ټولو ورځو راهيسې حل کړم ځکه چې مونږ جلا شوي يو. زه نه پوهيږم چې څنګه، يا که، زه به يې وکړم. زه بايد د دې ليوالتيا سره ژوند کول زده کړم، لکه يو ړوند سړی چې هڅه کوي د ړانده کيدو سره عادت شي. دا بايد همداسې وي".

-"په هرصورت، داسې ورځې (يا شيبې) شته چې د غرور، يا حماقت له امله (چې څه وغواړئ)، زه له شيانو سره په بل ډول چلند کوم. زه ځان ته وايم: ته اليجا عزتبيګوويچ يې. ته دا کولى شې، او ته بايد، که نه نو ما د هرڅه په اړه دروغ ويلي دي. په دې توګه زه هر هغه څه تنظيموم چې زما سره پيښ شوي دي ترڅو زما برخليک زما لپاره معقول ښکاري، او هغه برخليک چې زه يې په اړه فکر کوم ناګزير او طبيعي ښکاري".

-انځور ٤: اليجا عزتبيګوويچ د خپلې لور ليلى سره د ليدنې پرمهال په ١٩٩٨ کال کې قطر (الجزيره) .

په ١٩٩٨ کال کې د قطر د سفر پر مهال عزت بيګوويچ له خپلې لور ليلى سره (الجزيره).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د ميرمن ليلى په وينا، دا کلمې، چې هغه د ځان د تسليت لپاره کارولې، د هغه ماشومانو ته هم وې.

-هغه د خپل بند نږدې شړې کاله تير کړي وو، چې د سياسي شرايطو د بدلون او د کمونيستي يوګوسلاويا رژيم د سقوط له پيل سره سم پای ته ورسيده چې هغه يې بندي کړی و.

-د نومبر په ۲۵، ۱۹۸۸ کې، عزت بيګوويچ يو ځل بيا آزادي وميندله.

-يوه نوې جګړه :

-مګر ژر چې هغه د خپل زندان د بند دوړې لرې نه کړې نو هغه د خپلې بلې جګړې لپاره چمتووالی پيل کړ. هغه "يو ځل بيا خپل ژوند په خطر کې واچاوه او د پخوانۍ يوګوسلاويا په مشهورو شخصيتونو يې غږ وکړ چې سره راټول شي ترڅو يو سياسي ګوند رامينځته کړي چې د مسلمانانو او نورو اتباعو استازيتوب وکړي چې د دې غورځنګ د اهدافو ملاتړ وکړي".

-يوازې دوه کاله وروسته، په هماغه ورځ چې هغه له زندان څخه خوشې شو - لکه څنګه چې د هغه لور يادونه کوي - عزت بيګوويچ د بوسنيا او هرزيګووينا جمهوريت د ټاکل شوي ولسمشر په توګه د هيواد د لومړيو ډيموکراتيکو ټاکنو وروسته خپلې لومړۍ غونډې ته روان و.

انځور ۹: د بوسنيا د مرحوم ولسمشر الیجا عزت بیګوویچ (الجزیره) لخوا پهه لاس لیکل شوي لیکونه

د اليجا عزت بيګوويچ (الجزيره) څخه په لاس ليکل شوی ډايري.

-د دې شيبې په بيانولو سره، د هغه لور وايي چې که څه هم دا "د اطمينان يوه شيبه وه، وروسته يې د جګړې په کلونو او هاخوا، د هغه د ژوند تر پايه پورې يې په هغه باندې دروند بار واچاوه".

-په هرصورت، هغه زياتوي، "ايا وضعيت د يو باوري سړي په ژوند کې توپير درلود چې بايد د عمل له لارې او د ستونزمنو او دردناکو پريکړو په کولو سره خپل باور څرګند کړي، او څوک چې د نړۍ د بې عملۍ له امله مايوسه شوی وه چې په انسانيت او ډيموکراسۍ يې په کلکه باور درلود؟"

-علی عزت بيګوويچ اړ شو چې د عصري بوسنيا په تاريخ کې ترټولو سختې پريکړې وکړي. کله چې پخوانۍ يوګوسلاويا ټوټه ټوټه شوه او جمهوريتونو يې يو په بل پسې خپلواکي اعلان کړه، سارايوو بايد د خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګاونډيو، سربيا او کروشيا د هيلو وروسته چټکه پريکړه وکړي چې د بوسنيا سيمې د قومي کرښو له مخې د دوی ترمنځ وويشي او د دوی اړوندو سيمو سره يې يوځای کړي.

-د خپلواکۍ قيمت :

بوسنيا، د علی عزت بيګوويچ په مشرۍ، د فبروري په وروستيو او د مارچ په لومړيو کې د ۱۹۹۲ کال د فبروري په وروستيو او د مارچ په لومړيو کې د يوې مشهورې ټولپوښتنې وروسته د يوګوسلاويا څخه خپله خپلواکي اعلان کړه. پايله د خپلواکۍ په ګټه ۹۹٪ وه، چې ٦٤٪ رای ورکوونکو پکې برخه اخيستې وه.

-په هرصورت، بوسنيايي صربانو - چې ټولپوښتنه يې بايکاټ کړه - او صربيا، چې د دوی ملاتړ يې کاوه، د خپلواکۍ پريکړه يې رد کړه، او د دوی وسله والو ډلو په بوسنياک (بوسنيايي مسلمان) او کروشيا نفوس بريد پيل کړ، چې د دوهمې نړيوالې جګړې راهيسې په اروپا کې د لومړي نسل وژنې لامل شو.

-صربيانو باور درلود چې د ځواک په توازن کې د دوی برتری، د کمونيستي دورې په جريان کې د راټولو شويو وسلو د لويو زېرمو له امله، د بوسنيايانو د ځان د دفاع د خورا اساسي وسيلو نشتوالي سره يوځای، دوی ته دا توان ورکوي چې شخړه پای ته ورسوي او په څو اونيو کې سارايوو ونيسي.

-بوسنيايان، د علی عزت بيګوويچ په مشرۍ، د مقاومت او تسليميدو ترمنځ د انتخاب سره مخ وو، او د دوی پريکړه روښانه وه: تر پايه به مقاومت.کوي .

انځور ۲: د کورنۍ آرشيف (الجزيره) څخه د بوسنيا د مرحوم ولسمشر اليجا ايزتبيګوويچ عکسونه

په سراجيوو (الجزيره) کې د کورنۍ په کور کې د بوسنيا د مرحوم ولسمشر عکسونه او شيان .

- دنسل وژنې جګړې په جريان کې، لسګونه زره بوسنيايان ووژل شول، سلګونه زره له خپلو ځمکو څخه بې ځايه شول، او په لسګونو زره ميرمنو جنسي تيری وشول. يوازې د سربرينيکا په قتل عام کې، ۸,۰۰۰ بوسنيايان د بوسنيا صربانو لخوا ووژل شول او په ډله ايزو قبرونو کې ښخ شول.

په بوسنيا کې د نسل وژنې د بندولو لپاره نړيوال اقدام د جګړې له پيل څخه نږدې څلور کاله وروسته پيل شو. په دې ټوله موده کې، بوسنيايان محاصره شوي وو او د ځان د دفاع لپاره له وسلو څخه محروم وو ځکه چې نړيوال بنديز چې د درنو وسلو لرونکي صربانو په ګټه و. بيا هم، سارايوو وکولی شول چې د عصري تاريخ تر ټولو اوږده محاصره برداشت کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-د بوسنيا او غزې ترمنځ:

ځومره چې دا قربانۍ او کړاوونه لوی دي، د بوسنيا او هرزيګوينا خلک د اسراييلي اشغال له خوا نن ورځ په غزه کې د فلسطينيانو لخوا د نسل وژنې له وحشتونو او د خيانت له احساس څخه خبر دي چې دوی يې احساسوي.

-ميرمن ليلی وايي، "مونږ ګورو چې په غزه کې هره ورځ څه پيښيږي، او مونږ په ژوره مايوسۍ سره پوهيږو چې ځينې حکومتونه ورو ورو يا هيڅ عمل نه کوي، پداسې حال کې چې د اسراييلو پوځ - د ټولې نړۍ په بشپړ نظر کې - په لفظي ډول د غزې ټول نفوس ماتوي، هغه ځواکونه له منځه يې وړي چې د ۷۰ کلونو لپاره د اسراييلي يرغل په وړاندې په وسله وال مقاومت کې يې د شکيلتيا جرئت درلود".

-هغه زياتوي: "نن ورځ، هيڅوک نشي ويلای چې دوی په غزه کې د ملکي وګړو په وړاندې د ترسره شوي جنګي جرمونو په اړه نه پوهيدل. مونږ د فلسطين له خلکو سره په بشپړه توګه خواخوږي لرو او هيله لرو چې نړۍ به دا جګړه ودروي، ځکه چې کله د بوسنيا او هرزيګوينا جمهوريت په وړاندې د هغې د درنو وسله والو ګاونډيانو لخوا خونړی بريد وشو، نړۍ ژمنه وکړه چې دا ډول ظلمونه به هيڅکله په هيڅ ځای کې تکرار نشي".

-خو ظلمونه تکراريږي، او د دوی په اړه چوپتيا هم همداسې ده. دا هغه څه دي چې علی عزتبيګوويچ د تاريخ په دورو کې د معنی په لټه کې و او هغه يې کوله چې په دې ژوند کې خپل ماموريت او رول درک کړي.

-د جګړې په اوږدو کې د هغه ژوند په دوامداره توګه په خطر کې و، ځکه چې د ولسمشرۍ مرکزي دفتر چې له هغه څخه يې خپلې دندې ترسره کولې په مکرر ډول بمباري شوې. بيا هم هغه تل د خپلو خلکو په منځ کې شتون درلود، د جګړې د ډګرونو معاينه کول او د دفاع د پياوړتيا ځارنه کول، د ټپيانو د تسليت لپاره روغتونونو ته تلل، د بشري اوربند په اړه خبرې اترې کول، او د نړۍ له هيوادونو سره د ملاتړ خوندي کولو او د هغه د دليل د عدالت تاييد لپاره اړيکه نيول.

-د عدالت په لټه کې :

په نومبر ۱۹۹۵ کې، علی عزت بيګوويچ د ډيټون ټرون (په اوهايو، امريکا کې) لاسليک کړ، چې په بوسنيا او هرزيګوينا کې يې جګړه پای ته ورسوله. هغه بيا خپلې مشهورې خبرې وکړې: "زما خلکو ته، زه وايم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا عادلانه سوله نه ده، مګر دا د جګړې د دوام په پرتله ډيره عادلانه ده. په داسې شرايطو او داسې نړۍ کې، غوره سوله ممکنه نه ده".

د ټرون له لاسليک کولو څو مياشتې وروسته، د بوسنيا په مشر د زړه حمله راغله، مګر هغه روغ شو او د ځلورو نورو کلونو لپاره يې خپل کار ته دوام ورکړ.

-ميرمن ليلى وايي چې د هغې پلار "د سولې په راوستلو کې صبر وکړ. هغه هيڅکله د خپل نهه کلن بند غچ و انه خيست، او نه يې د بوسنيا پوځ ته اجازه ورکړه چې د بوسنيايانو په وړاندې د ترسره شويو جرمونو غچ واخلي. دا د خداى په عدالت باندې د هغه د صادقانه باور څرګندونه وه. هغه به ويل: 'زموږ دنده جهاد کول دي، مګر د دې جهاد پايله به په بل وخت او د خداى په لاسونو کې ټاکل کيږي.'"

- على عزت بيګوويچ په خپله وينا کې د ګورازدا خلکو ته ژمنه ورکړه چې ټوله بوسنيا به آزاد وي، او بې ځايه شوي به ژر يا وروسته خپلو ځمکو ته راستانه شي.

-مرحوم مشر وکولى شول چې د صربيا او کروشيا ترمنځ د بوسنيا د خاورې د ويشلو پلان شنډ کړي. د ډيټون ټرون معمار، امريکايي چارواکي ريچارډ هولبروک وويل: "د هغه پرته، به بوسنيا شتون نه واى لرلى".

-نن ورځ، ډير بوسنيايان پوهيږي چې دا پلانونه لاهم ژوندي دي، سره له دې چې وخت تيريږي. دوى وايي چې داسې کسان شتون لري چې د "مناسب وخت" د برېد لپاره په تمه دي. مګر دوى به ناخبره نه وي. چې على عزت بيګوويچ دوى ته وويل چې جګړه ابدي ده او دوى بايد تر پايه مقاومت وکړي. [٤٨]

دعلى عزت بيګوويچ رحمت الله عليه تأليفات :

٥٣-- درجه بندي .

-نومورى په خپل کتابتون کې (٧) کتابونه لري، چې ټولټال (١٥،١٦٨) ځلې ډاونلوډ او لوستل شوي دي

-د بوسنيا او هرزيګووينا لومړى ولسمشر د بوسنيا د وحشتناکې جګړې له پاى ته رسيدو وروسته. هغه د بوسنيا سياسي فعال او اسلامي فيلسوف دى، او د څو کتابونو ليکوال دى، په ځانګړې توګه "د ختيځ

[٤٨]-سرچينه : الجزيره چينل / ليلى د على عزت بيګويچ لور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لويديځ ترمنځ اسلام". هغه د بوسنيا په بوسانا کروپا ښار کې زيږيدلی ، په يوه بوسنيايي کورنۍ کې چې په اسلامي دود ته ژمن وه لوی شوی دی . د هغه د کورنۍ نوم په بوسنيا کې د ترکي شتون په ورځو پورې اړه لري. د هغه د کورنۍ نوم کې "سوال" د عثماني لقب "سوال" سيمه ايز تلفظ دی، او د هغه لقب، "عزت بيګوويچ" معنی لري "علي، د عزت بيګ زوی".

-هغه د پلازمينې، سراجيوو په ښوونځيو کې زده کړې وکړې، او د هغه له پوهنتون څخه يې د حقوقو په برخه کې فارغ شو. هغه د ۲۵ کلونو لپاره د حقوقي سلاکار په توګه کار وکړ، بيا يې تقاعد وکړ او ځان يې د ځيرنې او ليکلو لپاره وقف کړ. اليجا عزت بيګوويچ په داسې وخت کې لوی شوکله چې بوسنيا او هرزيګووينا د يوې آزادې کورنۍ لخوا اداره کيدونکې سلطنت برخه وه، او اسلامي زده کړې د ښوونځي د نصاب برخه نه وه. په داسې حال کې چې هغه لا ځوانه وه، اليجا عزت بيګوويچ د خپل دين په اړه د زده کړې او د هغې په اړه په پراخه کچه لوستلو اهميت څخه خبر وه. هغه او د هغه د ښوونځي ځينې ملګرو موافقه وکړه چې د مذهبي بحثونو لپاره د ښوونځي کلب يا ټولنه جوړه کړي، چې دوی يې "ملادي مسلماني" بولي، چې معنی يې "ځوان مسلمانان" ده. کلب وروسته وده وکړه، نه يوازې په خپلو فعاليتونو غونډو او بحثونو کې، بلکې ټولنيزو او خيريه کارونو ته هم وغځول شو. هغه د مسلمانو نجونو لپاره يوه ځانګړې برخه هم جوړه کړه. د دوهمې نړيوالې جګړې په جريان کې، دغه ټولنې وکولی شوه چې د کډوالو د سرپناه، د يتيمانو پالنه او د جګړې د ويجاړيو کمولو په برخه کې اغيزمن خدمات وړاندې کړي. د دې فعاليتونو سربيره، د ډلې په پروګرامونو کې د شخصيت جوړونې لپاره يو پروګرام شامل و. دا څرګنده ده چې د دې ډلې د ادغام او بلوغ په لور تمايلات او پرمختک د هغې د دوامداره هڅو پايله وه چې ځان ښه کړي او په خپل کار کې د هغه پوهې څخه ګټه پورته کړي چې د خپلو تحليلونو او هڅو له لارې يې ترلاسه کړې وه، سربيره پردې چې د ځينو زده کوونکو لخوا راوړل شوو نورو نظرونو څخه اغيزمن شوي. بوسنيايیان چې په الازهر پوهنتون کې يې زده کړې کړې وې.

کله چې نازي جرمني د يوګوسلاويا سلطنت ونيولو او په فاشيست جمهوريت يې بدل کړ، د مسلمانو ځوانانو ټولنې د فاشيست رژيم بايکاټ کړ. دې عمل رژيم ته زيان ورساوه، هغه يې له قانوني مشروعيت څخه محروم کړ. په پخوانۍ يوګوسلاويا کې د خپل قوي مشر تيتو په مشرۍ، علی عزتبيګوويچ يو مشهور اپوزيسيون شخصيت و. هغه د تيتو د واکمنۍ پرمهال څو ځله زنداني شو او ډير وختونه د صرب او کروشيايي ډلو لخوا د "اسلامي بنسټپالنې ملاتړی" په توګه تورن شو. علی عزتبيګوويچ د نومبر له ۱۹،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۹۰ ځخه تر ۱۹۹۶ پورې د بوسنيا او هرزيګووينا د ولسمشر په توګه او وروسته له ۱۹۹۶ ځخه تر ۲۰۰۰ پورې د بوسنيا د ولسمشرۍ د غړي په توګه دنده ترسره کړه.[۴۹]

ځينې کتابونه پې دادي :

- الاسلام بين الشرق والغرب .
- مذكرات على عزت بيګوويچ .
- عوائق النهضة .
- هروبى الى الحرية .
- الاعلان الاسلامي .

وفات يې :

عليجا عزت بيګوويچ د ۱۴۲۴ هجري قمري کال د شعبان په ۲۳مه / د ۲۰۰۳ کال د اکتوبر په ۱۹مه، د ۷۸ کلونو په عمر د سراجيوو په مرکزي روغتون کې وفات شو، چې هغه د ۲۰۰۳ کال د سپتمبر په ۶مه، د بې هوښۍ له امله چې په ځمکه راولوېد، د هغه د ځلورو پښتويو هډوکي يې مات شول. رحمه الله رحمة واسعة .[۵۰]

پايله

الحمد لله الذى بنعمته تتم الصالحات والصلاة والسلام على حبينا وشفينا محمد صلى الله عليه وسلم وعلى آله وصحابته ومن تبعهم الى يوم الدين !

اما بعد : د الله جل جلاله په فضل او رحمت سره وتوانيدلم چې د بوسنيا او هرزوګوينا هيواد په هکله مې څه ناڅه معلومات را ټول او ګرانو لوستونکوته يې وړاندې کوم :

-داچې نوموړى هيواد د کفارو له لوري يې ډير تکليفونه او ستونزې ګالې دي ، په پنځلسمه ميلادي پيړۍ کې يې وګړي د اسلام په مبارک دين مشرف شول د رمضان په مياشت کې د سلطان مراد عثماني په وسيله فتح شو ،بيا على عزت بيګو فتتش په پنځه کاله زندان محکوم شو ، او په ۱۹۹۲ ميلادي کال

[۴۹]-مكتبة نور . ص على عزت بيګوويچ .

[۵۰]-ويکى پيديا صفحه على عزت بيګوويچ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کله صربيانو او ټولې کفري نړۍ په لکونو مسلمانان په شهادت ورسول - دنسل وژنې جګړې په جريان کې، لسګونه زره بوسنيايان ووژل شول، سلګونه زره له خپلو ځمکو څخه بې ځايه شول، او په لسګونو زره ميرمنو جنسي تيری وشول. يوازې د سربرينيکا په قتل عام کې، ۸,۰۰۰ بوسنيايان د بوسنيا صربانو لخوا ووژل شول او په ډله ايزو قبرونو کې ښخ شول..سارايوو وکولی شول چې د عصري تاريخ ترټولو اوږده محاصره برداشت کړي.

-دبوسنيا او هرزيګوينا عمومي معلومات ، داهيوادبوښايسته او دليدلو وړ منظرې لري، معاصر تاريخ لري ، د روژې په مياشت کې فتح شو او په پټځلسمه پيړۍ کې اسلام ورداخل شو ، بيانازکه سوله رامنځ ته شوه ، وروسته اسلامي بيداری‌او د اخوان المسلمين اوسني فعاليتونه په بوسنيا او هرزيګوينا کې رامنځته شول ، داسلام او مسلمانانو معاصر تاريخ،-د اروپايي يهودانو او اروپايي مسلمانانوترمنځ واټن ، د مسلمانانو اوسنی حالت ،د اسلامي ډلې رول اوفعاليت ، دنړۍ راتلونکي ننګونې : په بوسنيا او هرزه ګووينا کی د ۲۰۰۰ ميلای کال مهمې پېښې (د مسلمانانو دردونه او اميدونه)،د مقاومت فيلسوف... د عزت بيګوويچ لور د خپل پلار او د هغه د وروستي پيغام په اړه خبرې کوي .

الله جل جلاله څخه هيله لرم چې ما او ټولو لوستونکو ته يې دآخرت لپاره اجر او ثواب ورکړي ، او اخروي توښه يې راته وګرځوي .

په درنښت

محمد بشير مدني

د منابعو فهرست

١. الإسلاموفوبيا والكراهية ضد المسلمين: الأسباب والعلاج، مؤسسة قرطبة، لندن، ٢٠٠١.
٢. الإسلاموية والأمن في البوسنة والهرسك. بقلم ليزلي إس. لابيل (معهد الدراسات الاستراتيجية وصحافة كلية الحرب الأمريكية، ٢٠١٤) ص. ٢٣.
٣. أنس كاريتش، من هو الآخر في وقتنا الحاضر؟، ورقات متفرقة، مؤسسة قرطبة، لندن، ٢٠٠١.
٤. أبو حمزه محمدبشير مدنی، ژباړه: الفرقان او نيزه خپرونه د کويټ هيواد به بوسنيا او هرزه ګووينا کی د مسلمانانو دردونه او اميدونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا)مواقيع إلكترونية تبدأ بألف(

5. https://akos.ba/cuvaj-se-kletve-onog-kome-si-nepravdnu-ucinio-poucna-18

6. https://akos.ba/osam-stvari-koje-morate-nauciti-svoje-sinove/

7. https://vijesti.ba/kategorija/koronavirus

ب

٨.بوابة البوسنة، ترتيب نجيب السميعى. ٢٠١٤/٢/١٨، الجزيره چينل.

ت

٩.تركي، دور تركيا في البوسنة والهرسك" لدينو مجادزيفيتش، ص ١١. ٢٦. مطبوعة (سانت جالن: جامعة سانت جالن، ٢٠١٧).

ج

١٠.جماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك – (ICBiH) السلطة الدينية والمرجعية الرئيسية للمسلمين في البوسنة والهرسك.

خ

١١.الخلافة القادمة في البلقان: تهديد الإسلام المتطرف لأوروبا والغرب، ص ١١–١٢. كريستوفر ديليسو، لندن: برايجر سيكيورتي انترناشيونال، ٢٠٠٧.

ر

١٢.رئاسة العلماء في البوسنة، www.rijaset.ba

١٣.روبرت ج. دونيا، سراييفو، سيرة ذاتية، هارست وشركاه، لندن، ٢٠٠٩.

س

١٤.سراييفو، مقابلة مع مجموعة من الخبراء، ١٣ فبراير ٢٠٢١.

١٥.ستيفن إل. بيرج وبول إس. شوب، الصراع العرقي والتدخل الدولي: الأزمة في البوسنة والهرسك ١٩٩٠–١٩٩٣. روتليدج، ٢٠١٥، ص. ٦٧.

١٦.سهى تاجي–فاروقي، الهوية الإسلامية ودولة البلقان، هيرست وشركاه، لندن، ١٩٩٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ش

١٧. شاهد على الإبادة الجماعية، دار النشر ماكميلان، نيويورك، ١٩٩٣.

ع

١٨. علي عزت بيغوفيتش، مذكرات: أسئلة لا مفر منها، المؤسسة الإسلامية، ماركفيلد، ٢٠٠٣.

١٩. على عزت بيگوويچ، مكتبة نور.

٢٠. على عزت بيگوويچ، ويكى پيديا صفحه.

ف

٢١. فرقان او نيزه خپرونه – ابو حمزه محمدبشير مدنى ژباړه.

م

٢٢. مالكولم نويل، البوسنة، التاريخ المختصر، بان بوكس، ماكميلين، لندن، ١٩٩٦.

٢٣. ماشه سليموفيتش، الصوفي والموت، داني، سراييفو، ٢٠٠٤، ص. ٣٠٩–٣١٠.

٢٤. مركز أبحاث ودراسات مينا.

٢٥. موسوعه المعارف العربيه.

٢٦. مقابلة مع مجموعة من الخبراء في سراييفو، البوسنة والهرسك، ١٣ فبراير ٢٠٢١.

٢٧. مواقع الدعوة الإسلامية – نبذة البيانات لمفات الدعوية للمؤسسات الإسلامية في المواقع.

٢٨. مجله شؤون الأقليات المسلمة، حمزة بريلجيفيتش، "منع التطرف الديني في البوسنة والهرسك"، العدد ٤، ٢ أكتوبر ٢٠١٧.

ن

٢٩. نهضة الإسلامية في البوسنة والهرسك بعد الاشتراكية، أنس كارتشيتش، ص ١١. ٥٢٣–٥٢٨.

٣٠. نورمان سيرغار، دور المستشرقين الصرب في تبرير الإبادة الجماعية، المجلة الفصلية للثقافة الإسلامية، لندن، ١٩٩٤.

هـ

٣١. هاغ بولتون، الهوية الإسلامية ودولة البلقان، هيرست وشركاه، لندن، ١٩٩٧.

و

٣٢. وثائق المحكمة الجنائية الدولية لجرائم يوغسلافيا السابقة، www.icty.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

.٣٣ويكى پيديا صفحه على عزت بيگوويچ
.٣٤وماكمبلان، شاهد على الإبادة الجماعية، نيويورك، ١٩٩٣.

ي
.٣٥يوسف القرضاوي، الإسلاموفوبيا، مؤسسة قرطبة، ٢٠٠١) .*ذُكركمصدرعام في أحد العناوين(*
.٣٦ينظر مقال: أنس كاريتش، من هو الآخر في وقتنا الحاضر؟
.٣٧يشير المقال: كلما وُجّه الانتقاد إلى المسؤولين الأميركيين... بخصوص تدخل الناتو في البوسنة.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library